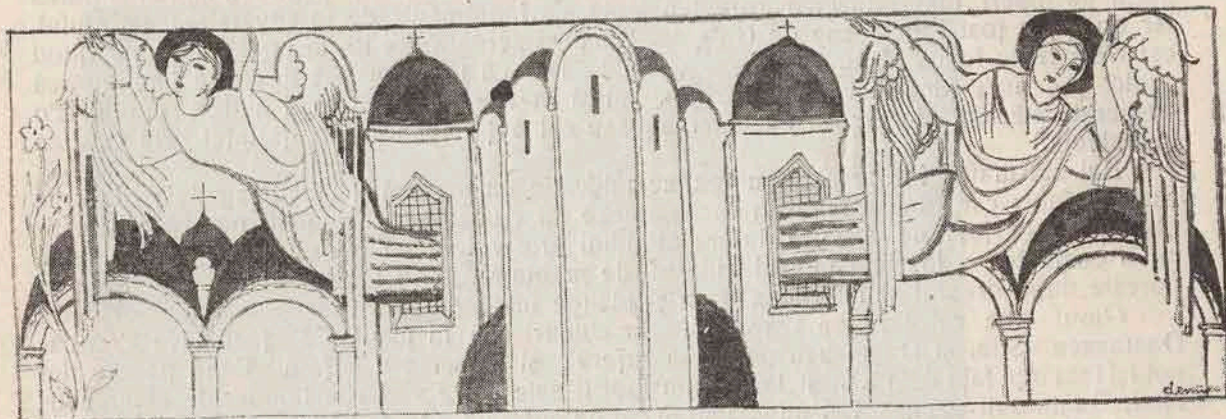

GÂNDIREA

J U X T A C R U C E M ° DE N A E I O N E S C U

...Pe vremea aceea altarul lui Grünewald băjenărea pe la Muenchen. Gonit din Colmarul alsacian de urgia războiului; sau pus la adăpost, în potrivea unor pretențiuni de peste hotare — cari nici nu au întârziat să se valorifice. Sorții căzuseră. În primăvara spălăcită a lui 1919, Germania lichida, într'o dureroasă înfrângere morală, nenorocul armelor sale. Și în cetatea de pe malurile Isarului, grea de mândrie și de amintiri, neamul germanic își lua adio dela tripticul crucificării, cerut înapoi, la locul de baștină în Colmar.

La vechea pinacotecă din Barenstrasse, unde fusese expus panoul, era un pelerinaj. De dimineață începeau să curgă școalele cu profesorii lor; și oameni de toată mâna, simpli — sau mai evoluți, solidari cu toții, ca descendenți spirituali direcți, cu meșterul Grünewald care în acele ceasuri grele întrupa încă și mai mult par'că sufletul vechei Alsacii germane. Perindarea tuturor în fața crucificatului, căpăta de sigur un alt sens, mai adânc și mai tragic decât plângerile periferic-sentimentale și intonarea vechiului cântec de mișcătoare aducere aminte

O Strassburg, o Strassburg...

Am fost să-l văd. O durere aproape fizică; covârșitoare în ori ce caz. Crucea cu trupul Domnului proiectată pe un cer de cositor. Nu e un simbol; nici o adâncire transcendentă; nu e nici resemnare, nici nu se deschid zărilor mântuirii ca o nădejde. Pe cruce spânzură un biet trup de om, frânt de durere; cu degetele crispate de suferință ca picioarele unui păianjen în agonie; — cu carnea plină de vânătași, ca și cum descompu-

nerea ar fi început deja; — cu două picioare înformate, umflate de înfiorarea cuiului, peste cari se prelinge o dără băloasă de sânge. În stânga crucii, Maria. O Marie cu fața mai degrabă de stărv; dacă nu ar fi în ea desnădejdea ochilor halucinați și roșul strident al gurii, într'un vâl de un alb crud, de cretă. Iar în dreapta, Ioan. Nu Ioan pe care îl cunoaștem noi, metafizicianul prăpăstios și pasionat; ci un Ioan rece, impasibil aproape, impersonal. Mâna cu arătătorul întins, un arătător subțire, lung, precis cu indicațiunea unui istoric, arată înspre Cel spânzurat pe cruce: ECCE HOMO!

Da, iată OMUL. Răstignirea este un fapt istoric, și un simbol. Ea închipue suferința acumulată, de proporții enorme, a omenirii. Pe lemn atârână EL, pentru că numai el putea purta pe umeri toată durerea trupului, câtă s'a îngrămădit de la săvârșirea păcatului. Iar crucea a fost înfiptă sus pe Golgota. Dacă și aceasta are un sens — Golgotha, quod est *Calvariae locus* (Mat. 27. 33) — nu știi. Dar că jertfa a trebuit să se împlinească acolo *sus*, nu e fără nici un rost. *Sus*, adică în văzul întregii lumi antice, care într'o desperată stăruință încercase excluderea, sau cel puțin ignorarea suferinței câtă este ea în univers.

Aci stă marea întoarcere, marea semnificație omenească a creștinismului: durerea este un fapt; care nu străbate în încheieturile lui cosmosul, ci neamul omenească. Creștinismul nu ia față de această durere atitudinii profivnice; nu o neagă, nu o ignorează, nu o combate; ci înșelată în nădejdele ei de mântuire, prin Cristos-omul, omenirea se dorește după dreptul și libertatea de a-și plânge înfrângerea.

Omul este cel care se svârcolește în chinuri sus la locul Căpățânii. Nu Cristos-Dumnezeu. Știi, și Dumnezeu poate să sufere; și Dumnezeu suferă. Când fiecare din noi își întoarce fața dela EL, și lasă drum iubirii sale către vadurile întunecate ale diavolului, Dumnezeu plânge. Imi aduc aminte cât de puternic e în L. Blois sentimentul acesta pentru Dumnezeu care suferă pentru că e părăsit de oameni. Pe cruce însă a fost părăsit durerii sale *omul*, de către Dumnezeu. Plângerea Celui răstignit nu o spune oare destul de categoric?: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai lăsat?“ (Mat. 27. 45). Și nu este caracteristic că în izbucnirea suferinței Lui, Christos găsește *exact* aceleași cuvinte ca și psalmistul?: „Deus, Deus meus.. quare me dereliquisti?“ (Psal. 21. 2). Ca și psalmistul care nu a fost decât om.

Fără retorism, fără pathosul eroic al Grecilor, de care nu a putut scăpa nici o personalitate așa de măsurată, adânc cumpănită și sinceră ca a lui Socrates, gemătul acesta este plânsul simplu, umil și necontrafăcut, expresiunea veridică a sufletului închircit de durere sub gesturile teatrale și inutile ale lumii vechi. E recunoașterea pur și simplu a unui fapt; și anume fără comentarii.

Toată metafizica creștină e dominată de această trăsătură fundamentală. Ceea ce există, nu are nevoie de justificare, nici de fundare teoretică. Nici măcar de explicare. Răul e; ca o stare, de fapt. Păcatul originar, de la care derivă în timp răul, nu reprezintă o demonstrare a *necesității* răului, care există, așa zice, ontologic. Primul om a păcătuit atunci *când* s'a îndreptat în spre cunoștință. Dar nu întâmplător, prin intervenția unui principiu *exterior* al răului, diavolul; ci în virtutea unei slăbiciuni existând chiar în om. Căci diavolul *când* a voit să ispitească, nu s'a întors către Adam, ci către femeie. De ce? Pentru că el *știa* că femeia nu va rezista ispitei. Ea era deci mai slabă; iar dacă a greșit, *trebuia* să greșească; propter imbecilitatem sexu. Posibilitatea păcatului preexista deci în om căderii, în acelaș fel în care firul de iarbă e închis în sămânță. Profund realistă, metafizica creștină este lipsită de dialectică.

Este adevărat, istoria gândirii și a suferinței omenești cunoaște și alte soluțiuni; cari din punct de vedere al arhitectoniceii filosofice pot apărea unora ca mai complicate și mai impunătoare. Buddhismul de pildă, așază durerea la chiar baza realității, fundând prin aceasta teoretic caracterul ei de necesitate absolută. Mă gândesc însă dacă toată această subtilă și confuză dialectică, înfățișată în forma unei exuberante cosmogonii, este în adevăr mai impunătoare decât recunoașterea simplă, dar tragică, a faptului, așa cum o face creștinismul.

Și pe urmă, unde duce o asemenea dialectică? Dacă existența este înfrățită cu durerea, evasiunea din suferință trebuie să echivaleze cu smulgerea din realitate. Prescripțiuni tehnice precise, indică — în adevăr — înțeleptului, calea pe care trebuie să o urmeze pentru ca să se poată desprinde din existență, trecând în Nirvana. Dar pe deoparte soluțiunea aceasta — care nu e decât prea radicală — nu rezolvă problema decât suprimând individul; iar pe de alta, acolo unde această suprimare — din diferite motive — nu este posibilă, singurul drum, care mai rămâne deschis, este calea pasivă și întunecată a resemnării. Plecând de la faptul concret al durerii individuale, budismul hipostazează suferința într'un fel de durere cosmică. O frumoasă și cutezătoare construcție de gândire, — sigur. Din nefericire însă, trecerea în Niravana nu e decât... saltul în gol.

Mai este lumea greacă, pe care nu o putem ignora. Pe care însă prea ni-o închipuim senină, însoțită, entusiastă, mergând cu pieptul deschis înspre victoriile vieții. S'a observat, cu drept cuvânt, că trăsătura fundamentală a întregii antichități este Hedonismul, urmărirea stăruitoare a bucuriei, în accepțiunea ei largă; cuprinzând, de la plăcerea brutală a trupului până la cea spiritualizată a contemplării realității ultime, toate formele, cele mai variate și mai complexe ale bucuriei. Erosul grec, vehicul sau metodă, el însuș proteic și nesfârșit de diferențiat, este oarecum expresiunea tipică a structurii spirituale antice, a idealurilor acestei lumi. Foarte puțini sunt însă acei cari au înțeles că în spatele acestei vecinice saturnale pe care o imaginează închipuirea noastră cam grăbită întru generalizare, stă tocmai desamăgirea și durerea unor eforturi făcute în zadar; că hedonismul nu este formularea unei realități care stă la baza vieții grecești; nu e răsfrângerea teoretică a unei stări de fapt; ci mai degrabă, tocmai din potrivă, expresiunea unei dorințe, crescută și imputernicită de golul rece al durerii. Dincolo de sfârșitul temut al bucuriei așa de stăruitor dorit, stă prăpăstios deschisă „moira“.

Cinismul grec, cu toate formele lui, este o sfidare, dar nu o înfrângere a suferinței; o încercare mai mult retorică, fără adâncime sufletească; o atitudine care își găsește răsplata mai adesea în admirația superficială și neînțelegătoare a mulțimii, de cât în adevărata liniște sufletească a înțeleptului, care înainte de ori ce este echilibru. Cinicul este un orgolios, și de aceea un singularizat între semenii lui. Punctul lui de reazăm e în afară; dar nu într'un absolut transcendent, ci în respectul temător al celorlalți. Formula lui de viață nu are valoare circulatorie; nu trebuie să aibă, pentru că satisfacția lui stă tocmai în prestigiu, — și nu poate da prestigiu decât tocmai ceea ce nu se poate realiza de toți oamenii. Este prea puțin ca cucerire pozitivă în problematica bucuriei, nu? Prea puțin și prea... epidermic.

Însă vestita „ataraxia“ a lui Epicur, care e una din consecințele istorice ale cinismului — cealaltă consecință este îndemnul la sinucidere, practicat de întunecatul Hegesias — înseamnă, față de pretențiunea permanentă a hedonismului — de a-ți procura, anume, un maximum de plăceri — un jalnic faliment. Căci nici înțelepciunea aceasta epicureică nu este o atitudine pozitivă, de afirmare a individualității, ci trecerea într'o defensivă fricoasă în fața realității recunoscute a durerii, care cel mult ar putea fi neutralizată. Dincolo de anestesiantul epicureic, nu mai e nimic.

Și tot așa cu diversele variante ale doctrinei stoice. Cari până la urma, urmelor nu duc de cât la o mutilare a vieții noastre afective, prin reducerea voită a facultăților de cunoaștere.

Ce deosebit este tabloul acesta așa de întunecat și desnădăjduit, — de bucuria vecinică și izbăvitoare pe care ne-o închipuim domnind perpetuu sub cerul albastru al Eladei. Din el se răsfrânge desigur altceva; și anume: convingerea că ceea ce vechii Greci urmăreau mai stăruitor — isgonirea durerii din omenire — era o imposibilitate de fapt; că suferința se strecoară pretutindeni acolo unde nevoia fericirii se face simțită; iar dumnezeiasca bucurie împăciuitoare este cu atât mai greu de cucerit, cu cât mai însetat și mai stăruitor alergi după dânsa...

Se poate vorbi așa dar, după aceste scurte indicațiuni, de un faliment al metafiziciei antice. Terapeutica greco-indiană a dat greș; nihilism de-oparte; resemnare de

alta. Ambele altoite pe voința stăruitoare, dar neputincioasă, de a nega durerea. Creștinismul lichidează idealurile lumii antice; între altele și prin aceea că recunoaște nu numai existența de fapt a suferinței, dar — atitudine fundamental nouă — și *drepturile ei la existență*.

Nietzsche a crezut că poate arunca supremă insultă creștinismului, considerându-l drept o morală a sclavilor. E o eroare; chiar dacă ea vine dela un om de netăgăduit geniu. Mai întâiu creștinismul nu este o morală; el depășește cu mult limitele unor asemenea preocupări. Chiar desbrăcat de esența lui adânc religioasă, le depășește; încadrând toată existența într'o interpretare metafizică. Nietzsche nu avea de unde să o știe: într'o familie de pastori protestanți, tradiția metafizică a creștinismului trebuia să fie de mult pierdută.

În al doilea rând, de sclavi nu poate fi vorba, atunci când se cumpănește structura intimă a evangheliei; căci recunoașterea drepturilor la existență a durerii nu duce la luptă în privința ei, — e drept; dar nu duce nici la resemnare.

Știm de unde vine această falsă apreciere. Nietzsche era prea adânc îndrăgostit de idealurile lumii antice și de imaginea unei forțe în continuă acțiune, pentru ca să-și poată însuși noua perspectivă care singură face cu putință înțelegerea creștinismului. Om de geniu, de sigur, — dar... filolog clasic; și cu atât mai ancorat în antichitatea elină și mai legat de idealurile ei, cu cât era mai de geniu.

Nu există, nici din punct de vedere istoric, punți de legătură între lumea creștină și cea greco-indiană. Asemănările sunt superficiale și valabile numai pentru incompetenți. Stoicismul — o formă premergătoare evangheliei? În nici un fel. Dela Zenon la Christos sunt deosebiri fundamentale nu numai de natură și de inspirație, dar și de atitudine. Stoicismul acordă un caracter negativ bucuriei, și caută să o provoace înlăturând durerea. Creștinismul primește durerea ca o realitate, dar nu o neagă, ci O VĂLORIFICĂ.

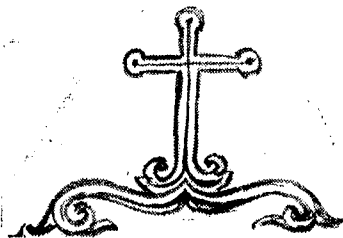
Dela răstignire, lumea știe că nu durerea sau bucuria ca atare sunt hotărâtoare pentru suferința sau fericirea noastră; ci atitudinea pe care personalitatea noastră spirituală o păstrează în fața lor. Astfel durerea însăși poate deveni izvor de nesfârșită bucurie, dacă ea îndeplinește un rost și își capătă un sens în încorarea noastră înspre mântuire.

Această înaltă semnificație morală a durerii, creștinismul a găsit-o: ea stă în acțiunea purificatoare asupra sufletului. Așkeză. Suferința nu poate fi pedeapsă trimisă nouă de Dumnezeu întru ispășirea păcatelor; ci tovarăș iubit și fericitor, prin care sufletele noastre se desprind de contingentele concretului, înălțându-se în sferele fericite ale libertății adevărate, — focul în care ele se lămuresc, binecuvântarea unui Dumnezeu îndurător care nu ne poate lăsa pradă năclăielii. Creștinismul este deslegarea dumnezeiască a problemei lui Iov, pe care lumea antică nu o putea primi de cât cu revoltă legitimă, dar în privința căreia nu era în stare să întreprindă nimic...

Cristos a fost spânzurat pe lemn; și a suferit; omenește; dar nu atât pentru ca prin suferința lui să ne mântuiască; ci pentru ca prin pilda lui să ne învețe a ne mântui. Cristos a fost răstignit — și a înviat. CU MOARTEA PRE MOARTE CĂLCÂND, — prin suferința lui înfrângând suferința.

Pilda este lămurită. Durerea e drumul mântuirii, — calea pe care ne putem câștiga pe noi înși-ne; minunile sunt la îndemâna ori cui; numai să știi a te înțelege, și a cere dela tine.

Mișcarea lumilor nu s'a săvârșit încă. Legea nouă e legea iubirii și a suferinței; dar ea nu e decât un drum. Cuvântul Apocalipsei stă încă neimplinit; deci eată a pătrunde înțelesurile Crucii, și pregătește-te întru marea înnoire care va să vină.

ORAȘ VECHIU

DE

LUCIAN BLAGA

Sus, urnirea orelor lungi
se'mplinește fără îndemn.
Taci, că-arătătoare s'opresc
suspinând pe ultimul semn.

Subt porți ființele somnului
întră — câni roșii și griji.
Pe uliți — subțire și'naltă
ploaia umblă pe cataligi.

Vânt vechiu, vânt lung între ziduri
mai scutură luturi și fier.
Mari semeni de altă dată
o clipă s'arată și pier.

Turn negru stă în picioare
și-și numără anii învins.
Taci, că sfântul de piatră
aureola în noapte și-a stins.

CITIRE DIN PALMĂ

DE
LUCIAN BLAGA

La patruzeci de ani — în așteptare
vei umbla ca și-acum printre stele triste și ierburi,
la patruzeci de ani sugrumându-ți cuvântul
te-i pierde în tine — în căutare.
Prin ani un vânt o să te tot alunge subț cer,
vei mânca miere neagră și aplecat vei tăcea.
La patruzeci ca pe-un țarm vei ajunge
unde fără'ncetare
vei 'aștepta să vie la tine celălalt țarm —
jaș veșnic voindu-te pentru păsări din cealaltă zare.

Pe șaptezecișisapte de uliți
vei umbla desculț și cu capul gol:
ce sămânță n'a fost îndeșert aruncată?
ce lumină n'a fost înzadar cântată?

DE FLORII, LA IERUSALIM

(SCRISORI CĂTRE SIMFOROZA)

DE

G. GALAGTION

Iubită Simforoză, trebuie să socotesc ziua de 25 Aprilie 1926, ca ziua-împărătească a vieții mele. căci, în dimineața ei, mi-a fost hărăzit de sus să primesc, în Biserica Sf. Mormânt, Trupul și Sângele Mântuitorului. Întâlnindu-mă aseară, la M-rea Sfinților Arhangheli, cu un frate al meu întru Christos, preot din București și cu alfe fețe bisericesti, am primit sfatul bun să mă duc la Patriarhie și să cer să fiu admis între liturghiitorii de Florii.

Am cu mine, luate cu grijă, cele necesare preotului, în ajun de liturghie, și dis de dimineață sunt treaz și mă pregătesc... Scumpă amică, poate vreodată, în viitor, îți voi da să citești, zguduitoarele și sublimale rugăciuni, pe cari trebuie să le cetească un preot, când merge să aducă, la altar, Sfânta Jertfă.

La ora șase, dimineața, sunt la M-rea Sfinții Arhangheli și bat la ușa chiliei preacuviosului egumen Teofilact... Toată lumea e în picioare... În preajma Patriarhiei și pe ulițele-coridoare cari duc spre Biserica Sf. Mormânt așteaptă popor de închinători cu stâlپări de finic în mâini.

Intovărășit de prea cuviosul Teofilact intru în piațeta Bisericii patriarhale și de aci în sacrul labirint, tocmai când orga capelei latine așternea, în zorii acestei dimineți, ultimele horbote sonore.. Insoțitorul meu mă poartă cu mână energică prin massa clocolitoare a miilor de oameni de subt cupole... Văd întâia oară ce este Sf. Mormânt și ce este prăpastia arhitectonică și cu stalactite de candelă, în fundul căreia odihnește — stalagmită sacro — sanctă — capela Sf. Mormânt. -1996-56 FOMI - CUV.

Dar n'am timp să mă desmetecesc bine, căci prea cuviosul meu tovarăș mă târăște după el în sanctuarul Mormântului, și mă dăscălește ca pe un copil... Trec, frânt în două printr'o anticameră, nu mai mare de cât camera unui ascensor și apoi, după ce au ieșit, ca din gura unui cuptor de aur, alții închinători predecesori, intrăm și noi... Visul e realitate!... O realitate iluminată de candelă și prezidată de un preot, cu epitrahil... Sânt în locul cel mai sfânt de pe pământ. O jumătate din acest chivot de piatră e compusă de lespezii între cari se odihni, trei zile, Biruitorul Morții. Deasupra, e o placă de marmură, poate trandafirie, pe care nu pot s'o vază bine de cât acei prea puțini creștini, intrați aici, cu ochii uscați și cu simțurile glaciale...

Egumenul meu n'are răbdare... Și cu dreptate. Mă ridică din genunchi, și mă scoate

așară, ca să fac loc sutelor de închinători cari așteaptă la gura Sf. Mormânt, mulți, desigur, mai vrednici de cât mine să îmbrățișeze sfânta lespede. Tot de mână și cu greutate, prea cuviosul Teofilact mă scoate la pragul bisericii celei mari, care aparține Ortodoxilor. Aici suntem mai la larg. Intrăm în sfântul altar, unde sunt gata să-mi încep închinăciunile, dar însoțitorul meu are a doua idee bună. — „Să mergem, întâi, sus la Golgotha și să cădem înaintea pietrei, în care fu îngropată Sfânta Cruce...”

Din altar urcăm, în partea dinspre miază-zi vreo douăzeci de trepte, trecem peste un coridor și intrăm într-o a doua biserică, mult mai mică de data aceasta, și împărțită în două jumătăți: una grecească și alta latinească. Aici este capela Golgothei. Subt altarul nostru stă, ferecată în argint, piatra scobită, sigilată de tradiție ca purtătoarea crucii Mântuitorului, în ceasul înfîngerii în Calvaria.

Revenim în sfântul altar. Scormonesc cu trudă, în greceasca Nouului Testament, acele câteva fraze elementare cari îmi trebuiesc pentru curiozitatea și întrebările fraților mei întru Christos. Privesc în jurul meu... Altarul în semicircumferință, are jos un brâu de trepte semicirculare, un jilț mareț pentru Patriarh și un dublu-fund obscur, cu guri ca de lojă, în care trebuie să fie cămările și vistieriile sacre. Sfânta trapeză se înalță ca pe un pedestal și are deasupra un baldachin cu stâlpi. Vestmintăria este lângă Sfânta Proscomidie, într-una din lojele cu grilaj...

Patriarhul sosește... Clericii cari îl însoțesc îi aduc mantia arhierescă și cărja și-l vedem în strana patriarhală, deasupra mulțimii norodului... E neschimbat, așa cum l-am văzut la București, ba aș putea să zic că mi se pare mai viguros și mai puțin încovoiat.

Toți preoții, cari vom lua parte la Sfânta Liturghie, ieșim prin ușa dinspre miază-noapte, doi câte doi, și mergând la tronul patriarhal și făcând legiutele metanii, sărutăm mâna Patriarhului. Dar lumea ecleziastică are aici mișcări repezi și îndemânatic și eu — încet și agiamiu — trebuie să fiu muștruluit de ceilalți.

Incepem să evoluăm conform datinelor liturgice... Slujesc, cu Patriarhul șase vlădici, zece preoți și opt diaconi. Fericitul Damianos se îmbracă în mijlocul Catedralei, ca în zilele de mare sărbătoare. Americanul Frank G. Carpenter, care a fost de față la o liturghie pontificală, își notează astfel impresiunile:

„Nu se află, în lume, rege care să apară în atâta strălucire, la ocaziunile solemne, ca Patriarhul Ierusalimului. El poartă vestminte de aur, iar căciula lui cea mare este acoperită cu fulgerătoare diamante, zmaragde și rubine.

Episcopii cari îl însoțesc, au cruci bătute cu diamante cari le atârnă de gât și vestmintele lor sânt din brocart de aur și de argint...”

Pe când Patriarhul stă pe loc înalt, în mijlocul poporului, și diaconii îi pun vestmânt după vestmânt, alți diaconi, cu cadelițele în mână, rostesc solemn versetele vestmântare. Pe când primii diaconi pun pe umerii Patriarhului omoforul, cei cu cadelițele exclamă: *„Pre umere ai luat Christoase firea noastră cea rătăcită și înălțându-te o ai adus pre ea lui Dumnezeu-Tatăl”*. Tot așa când vine rândul engolpionului: *„Inimă curată zidească întru tine Dumnezeu și duh drept înnoiască întru cele din lăuntru ale tale!”*... Așisderea când vine rândul mitrei: *„A pus Domnul coroană de pietre scumpe pre capul tău, viață ai cerut de la Domnul și-ți va da fie lungime de zile în veacul veacului”*...

Arhieriei vin lângă Patriarh, după ce noi, preoții am făcut o alee, în mijlocul bisericii. Un diacon îi chiamă: *„Veniți arhieriei lui Dumnezeu!”*... Dar nu vin destul de grabnic. Patriarhul îi zorește cu gestul... Sânt prididit, zguduit și copleșit de atâta pompă... În deosebi ceea ce mă răscolește și mă desnoadă este toaca de fier, așezată deasupra altarului, pe catapeteasma de zid, și pe care paracliserii o bat cu furie... Stridența acestei toace umple biserica și palmuește nervii timp de o jumătate de oră.

Imi dau seama, subt această grindină de fier, că sânt, alături de frații mei impasibili, o biată făptură cu nervi desgrădinați... Dar Patriarhul intră în altar și Sfânta Liturghie curge pontificală. Noi preoții facem cerc în jurul Sfântului Jertfelnic și luăm aminte. Nici unuia dintre noi nu-i vine rândul să rostească ceva. Toată rânduiala și toate câte se cântă și se spun se împart între arhieriei. Eu mi-am luat cu mine liturghierul meu și urmăresc, pe carte, sfintele etape. Sosesc momentele culminante... După ce se împărtășesc arhieriei, ne apropiem de înfricoșata masă și noi, mai micii lor. Doi arhieriei stau pe treptele sfântului altar, unul lângă altul, ținând Sfintele Taine. Unul dintre ei este Mitropolitul Vasile și chipul lui, văzut în clipa zguduitoare, când îmi întindea Sf. Potir, îmi apare și azi ieratic și luminos...

Scumpă Simforoza, mă rog lui Dumnezeu să nu mă cheme de pe pământ până ce nu mă va ajuta să scriu cartea mea supremă asupra Sfintei Euharistii. Poate că, odinioară, în convorbirile noastre, am apucat a-ți spune unele idei preparatoare. Acum, în urmă, am dat la iveală o lucrare, cu formă literară, dar cu fond teologic: *Piatra din capul unghiului*, unde aștern temeliiile operei mele viitoare și unde mărturisesc neclintita și fericita mea convingere euharistică: „Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, carele ai venit în lume să mântuești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sânt eu. Încă cred că acesta este însuși prea curat trupul tău și acesta este însuși scump sângele tău!“...

Deabia am ajuns la locul meu, între preoți, și migălesc cu ochii imperdelateți rugăciunile de mulțumită, după Sfânta Impărtașanie, și prea cuviosul Teofilact vine să mă trezească: — „Nu e timp de întârziat! Trebuie să depunem toate vestimintele, afară de sfită și de epitrahil, și să intrăm în cortegiul Patriarhului!“...

Aruncăm de grabă fraților vestmântari, cari stau pe scară, la gura vestmântăriei, stiharul, brăul, mânecutele... și purcedem, în sfită și în epitrahil, la formarea convoiului.. Toți purtăm în mâini ramuri lungi de palmier.. Despărțim în două poporul din naos și cu Patriarhul între noi începem să înaintăm. Cu destulă anevoință înfigem în mulțime dublul nostru șir eclesiastic.. Ridic ochii și caut împrejur.. Universul tot, în prescurtare și în delegație, e aici de față, în Biserica Sfântului Mormânt!

E o mare de capete! Dar o mare ale cărei valuri se zbciumă și bat până sus, în galeriile de subt cupolă, căci toată biserica, toate pridvoarele, toate lojele din jurul Sf. Mormânt sânt vii și se clatină. Chipurile, costumele, și vârstele închinătorilor se ridică și se pogoară pe scările cele mai variate. Sânt de față oameni din toate părțile lumii. Văd figuri arămii, oacheșe, roșii, palide și negre ca tăciunele. Pe lângă cei cu capul gol, sânt foarte mulți cu fes, cu broboade arăbești, cu cealmale, cu căciuli călugărești și cu pălării albe coloniale. Arabii, firește, sânt cei mai mulți, dar printre ei sânt greci, armeni, coții, ruși, cler de mai multe nuanțe și, din loc în loc, — trandafirii sau palizi ca pergamentul — Englezi oficiali.. Deosebit de nalți, și de împunători, în această lume eteroclită, sânt falnicii paznici ai Patriarhului, sânt cavașii turci, oameni aleși pe spânceană și îmbrăcați turcește în postav albastru și în broderii de fir.

Cortegiul nostru începe să ocolească bisericuța Sf. Mormânt. Bisericuța pare ostrov cu pomi de aur, în mijlocul miilor de capete cari tălăzuesc în jurul ei. În galeriile suprapuse, din imensa rotundă înconjurătoare, stau în ciorchini multicolori toți acei închinători sau simpli turiști cari n'au mai găsit loc pe pardoseală, sau și-au asigurat din vreme un loc în galerii. Preoții cântă trăgănat, o melodie lentă și solemnă, ca și procesiunea lor... Un acompaniament extraordinar, pe care deocamdată nu-l înțeleg, ajută cântarea preotească... Este un ison cristalin și cu gălgăituri de privighetoare, care sue până în bolțile cele mai de sus și cutremură văzduhul sfântului locaș. Ai crede că sânt niște privighetori adevărate, cari stau în ascunse colivii și cari, hipnotizate de incendiul lumânărilor de jos, au început să cânte.. Mă domiresc și înțeleg ce este: Femeile și fetele arabe vocalizează ca privighetorile!

Pe când înconjuram capela Sf. Mormânt în această solemnă procesiune mânăată din urmă de Patriarh, văd în mulțime pe amicii mei, soții Isachie, tovarășii de călătorie, rămași o zi sau două la lafa... Mai văd câteva maice, din mânăstirile noastre, venite să se închine la Sf. Mormânt și petrecătoare în M-rea Sfinții Arhangheli, unde le-am cunoscut aseară... Alături cu mine în procesiune — și tot timpul la Sfta. Liturghie — a mai fost încă un preot din București, părintele Vasile, parohul bisericei Sfinții Voevozi.

După întreita înconjurare a Capelei Sf. Mormânt, intrăm în coridorul circular, care ocolește altarul catedralei ortodoxe, și prin semi-întunericul din el efectuăm a patra înconjurare. Apoi intrăm cu toții în biserică și în altar, depunem sfintele vestimente și iarăși în procesiune — dar de data aceasta procesiune neagră — conducem pe Fericitul Damianos, la Reședința Patriarhală.

Procesiunea aceasta are o notă nouă. În fruntea convoiului nostru se așează, doi câte doi, cei opt mândri cavași turci, cu fesuri roșii, cu șalvari clasici, cu zăbune muiate în fireturi. Fiecare dintre ei are în mână câte-un baston (aproape tot atât de înalt cât și purtătorul) și acest baston, cam în felul bastoanelor protoierești, are sus o uriașă măciulie de argint, iar jos este cu oțel. Doi câte doi în fruntea noastră, cei opt cavași

regulează ritmul procesiunii noastre ridicând în sus bastoanele lor cu cap de argint și lăsându-le să cadă, în severă cadență, pe lespezii de piatră.

Urcăm încet spre Patriarhie, prin lumea pestriță și năvalnică, pe care, poate, n'o mai interesează atât de mult clericii din coada convoiului cât superbii cavași și cadența bastoanelor de gală.

Așa, sub comanda cavașilor, ajungem la ușa Patriarhiei. Frumoșii musulmani se inclină și fac careu alături, iar noi cleri și popor, urcăm scările palatului monahal și ne risipim, câteva clipe, pe culoare... Clericii de casă ne poftesc în sala de recepțiune.

Nu e o sală mare, dar e originală și cu caracter monastic oriental. De jurîmprejur sunt scaune și fotolii. În fund subt baldachin e un tron de monarh.. Toată mica și ocazionala noastră colonie românească este aici, de față, alături de alți mosafiri, din întreaga lume ortodoxă... Patriarhul se arată și ia loc pe jilțul cu baldachin.

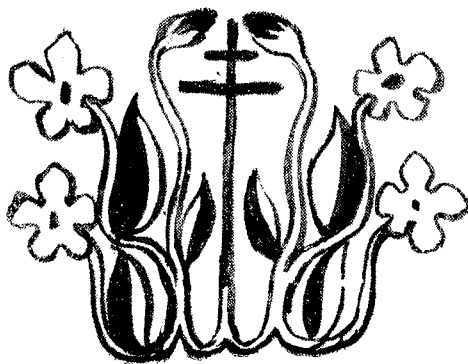
Imediat apar slujbașii palatului cu tăvi încărcate: mastică, apă și raĥat. Dar noi Români suntem deprinși cu asemenea lucruri tot atât cât și acești frați răsăriteni, în mijlocul cărora ne aflăm. Cu ce ochi privește însă un american aceste forme ale politeței orientale!

Iată ce scrie Frank G. Carpenter: «Pe când așteptam, un servitor aduse o tavă de argint, pe care se găsea un talger cu bucăți de raĥat trandafiriu și alb și mai multe pahare cu apă. Pe tavă mai erau niște furculițe de argint, lungi cam ca degetul cel mic și cu câte doi dinți subțiratici. Când zaharicaua era prezentată, fiecare dintre noi lua o furculiță o înfigea într'un pătrățel de raĥat și-l aducea la gură. Era delicios...»

Cum îi apare acestui american Fericitul Damianos?: „Ă vorbit întâi cu câțiva dintre preoți, așa în cât am avut un bun prilej ca să-l studiez. Inchipuiți-vă un om înalt cu barba stufoasă, chipeș, de vârstă mijlocie (aici Carpenter s'a înșelat) îmbrăcat într'un talar lung și negru și având pe cap o pălărie neagră fără vâcălie și care se ridică de-o palmă deasupra frunței. Talarul larg îi ajunge până la picioare. Cucubiul său este acoperit de un văl negru care îi pogoară pe umeri și împrejurul gâtului poartă un lanț lung și greu de aur, cu un medalion de ivoriu, lat cât podul palmei. Bordura medalionului este bătută cu diamante și pe el este o iconiță, înfățișând pe Madonna, cu sfântul Prunc în brațe...»

Fericitul Damianos vorbește prin tâlmaci, cu unul și cu altul din musafirii streini de familia ortodoxă, dar cu noi cei din familie nu vorbește nimic. Patriarhul este de felul său taciturn. La București, acum câți-va ani, am avut prilejul să iau masa, cu Sanctitatea Sa, în cerc restrâns și intim, și nu l-am auzit, timp de o oră, șoptind de cât câteva vorbe.

Recepțiunea s'a terminat. Patriarhul, de pe jilțul său de monarh, rostește o binecuvântare generală și fiecare pleacă întru ale sale.

ARTĂ POETICĂ

DE
ION PILLAT

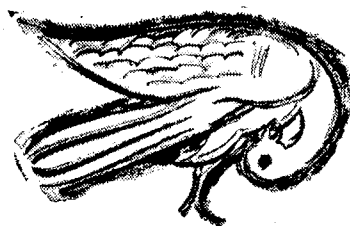
Fetei mele Pia

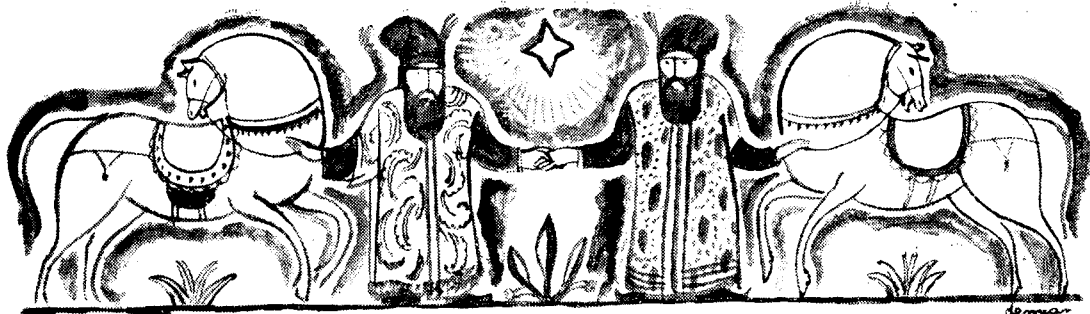
Mi-am urzit din sunet și culoare,
Din cuvinte rare, zi cu zi,
Țesătura versului în care
Imi adorm durerea de-a trăi.

Zi cu zi și lună după lună,
Isvorăsc din mine ca din mări.
Insule de gânduri, ce adună
Cânturi fremătând peste uitări.

Ceas cu ceas și clipă după clipă,
Vierme de mătase m'am făcut,
Fluturul simțindu-l, ce'n aripă
O să'mi schimbe brațele de lut...

Dar cum stau cu lampa lângă mine
Și cum scriu: un singur țipăt greu
Din odaia-ți de bolnavă vine —
Și ce mic, ce gol e visul meu!

MĂNĂSTIREA - DIN - PLAUR

DE
EMANOIL BUCUȚA

domnului Dimitrie Gusti

Scriu aceste rânduri liniștit, pentrucă ele nu pot să ajungă până la Ion Savin, călugărul fără ochi dela mănăstirea dintre ape. Și chiar dacă ar ajunge! El ar râde fără să priceapă, cu râsul lui de optzeci de ani, și-ar trece palma peste pletele albe, într'o mișcare obișnuită, ca de intrare în sine, și ar porni cu toiagul printre case.

În vârful toiagului are ochii. Pipăe cu el pridvoarele de lemn, apucă după colțuri, înaintează până la stuful bălții, intră în chilia lui, descopere fără greș poteca bisericii. Dar, de unde e din fire mai mult sfios și tăcut, și ascultă după felul orbilor, cu pleoape căzute, la foșnetul pentru el cu o sută de glasuri, al vieții, când apucă toiagul se schimbă. Sprintenește pasul, trage voinicește înaintea lui, boscorodește ceva într'un grai neînțeles. Parcă ar vorbi cu duhuri numai de el văzute. Parcă s'ar lupta cu ele. Parcă le-ar împinge îndărăt, spre adâncul coclit al păpurișului. Poate că în chip firesc, la zgomolul toiagului adus și lucios ca un bumerang dintre florile cu spic se ridică pe neașteptate câte o pasăre de apă cu gâtul lung. Dar se mai poate și că unul din acele duhuri, prigonit până în marginea lumii umbrate, se întrupează atunci și fuge cu zbor jos peste ostroave. Călugărul îl aude și așteaptă până când fâlăitul se pierde. Apoi se întoarce, și goana și boscoroditul încep la fel.

Pe margini stau alți călugări, unii în iarbă, alții pe laviți. Câte odată înalță capetele grele de culioane și de bărbi albe, se uită după Ion Savin fără zâmbet și se apleacă iară peste lucrul lor de împletitură de năvod, de spart lemne sau de amestecat culori pentru o icoană nouă. S'au învățat acum cu el de patruzeci sau de cincizeci de ani de când l-au apucat. Pentrucă niciunul nu e mai mic de șaizeci, nici Vichentie Moș dela Moghilău, cu trupul tot o rană sub anteriul de mohair năclăit de scursori, nici Artemie Procopovici dela Harcov, cu obrazul crescut și buhăit de pernițe, pernițe de cărnuri roșii-albe pe care un ochi mai deprins descopere numaidecât lepra asiatică, nici Evghenie Calirovici dintr'un sat de lângă Cernigov, care-și simte plămâni bătându-se ca două burdufe goale de o cobiliță, cu o broască neagră în fiecare, nici Vasilie Eremiev, nici Nicolenca, nici Arcadie, și cum se mai chiamă cei doisprezece părinți. Printre ei trece iute, ca o suflare de vânt, Mardocheu Osipovici, starețul, cu ochii aprigi și cu barba văpsită roșu. El a fost acum vreo treizeci de ani până la Akkerman în celate, într'o barcă a mănăstirii tot pe sub mal, ca să întâmpine pe Nicolae Țarul tuturor Rusiilor, cu icoana de argint a lui Săn Nicoară făcătoarea de minuni, ținută în mătase verde pe brațe. La acea trecere de suflare de vânt călugării se feresc în lături sau se proptesc

Înainte, ca și cum ar da să-i fie piept. El vine din părțile Bucurei și pare mai mult un preot asirian de demult, scăpat de pe un basorelief, decât un anahoret creștin, cum e. Cu singura slăbiciune, sfântă și ea, a văpsitului bărbii în roșu, ca să semene, după o veche datină păstrată prin metoacele lavrelor din pădure, cu Isus dinainte să urmeze chemării lui Ioan. Pe urmă barba i s'ar fi spuzit și ar fi fost între galben și alb, fără vârstă, ca lumea pe care pornise s'o clădească din nou. Mardocheu e ros, ca fierul de rugină, încet, măruntaiu cu măruntaiu, de când s'a culcat, fără să păcătuiască, pentru că așa îi venise poruncă în vis, cu o femeie cercheză chinuită de diavoli, atunci, la Akkerman. Femeia se mântuise, dar el se întorsese cu acea otravă, cine știe pe ce căi strecurată în oase, de-l ardea și-l îndârjea. Noaptea se scula câte odată, gonit de pe patul de salcie fără velință și se ducea în fierbințeli până la marginea apei, unde chema chitul lui Iona, cu un glas de bas care cutremura înfîinderile. Și Artemie Procopovici, care înconjură cu toaca de gât mănăstirea, scăpa ciocănașele și fugea, izbit de acel jug al lui Dumnezeu peste deșert, și bolovănos și stângaciu ca un urs, cu cei șaptezeci de ani ai lui mâncați de lepră. Iar chitul lui Iona stătea sub ape și nu voia să se arate.

De pe prispa bucătăriei se mai uita la Ion Savin și la soborul de călugări o femeie. Se uita crunt, cu o față de piatră. De sub cărpa roșie cosițele i se vedeau negre și lucioase. Cu nepotrivirea dintre carnea brăzdată și dintre acea podoabă de tinerețe, dar mai ales cu nemișcarea ei, nu te îndemna să te apropii. Și mi se părea cu toate acestea singura ființă, vie, cu care mă simțeam în stare să schimb un cuvânt. O barcă repede mă adusese din braț de Dunăre în braț de Dunăre, pe după ostroave de plaur și tres-tișuri călătoare, și mă lăsase aici, lângă livada văruiată. Apoi barca pierise. Mă trezisem deodată în miezul acelei mănăstiri din afară de lume. Curțile se isprăveau în baltă. Când ajungeai fără să te dumirești acolo, unde pasul ușor s'ar fi putut înșela, broaște săreau spărgând lintița de deasupra și șerpi de apă stați la pândă făceau să se miște și să fâșie frunzișul. Câte o luntre ascunsă în iarba subțire, dogorită și înaltă, parcă putrezise de mult pe loc și nici o lopată, decât a morții, n'ar mai fi putut-o împinge în larg.

— „Bună ziua, mătușă“.

Femeia întoarse numai puțin capul, mă privi și nu răspunse.

„Auzisem că nici-o femeie nu poate să mai calce pe la mănăstirea-din-plaur“.

— „E o ameteală a Prea Sfântului Mardocheu, de când cu pățania lui cu Cercheza... Parcă femeile n'ar avea nevoie de mântuire!“

Și adăugă după o întrerupere, îndreptându-se spre curte;

„Nici pe mine nu mă lăsa, dar eu nu sunt o femeie ca altele“.

După această izbucnire tăcu, și nu cutezai s'o descos mai departe. Simțeam, de altminteri, că era să povestească singură. Sfârșise cu o ghicitoare pe care avea să fie ispitită s'o deslege.

„Era în Tighina o casă lângă Nistru. În ea ședea un om, cu ceva loc de plugărie, în anii buni, și cu muncă de apă în ceilalți sau în răstimpuri. Lua sacul de grâu de șase puzi ca o jucărie și-l deșerta în șlep. Poți să-l vezi și acum după o jumătate de sută de ani, ce umeri și ce șale are. Omul acela era Ion Savin, călugărul orb de colo. Eu sunt fata lui.“

„Intr'o zi sosi cu vaporul din sus un om sfânt. Era încins cu o funie și la șold ducea o traistă. Sta pe puntea dindărăt, între Ovrei în caftane și între Rusneci cu legături roșii la gât, și se uita la tata cum se zdrobește dela macara la magazie și dela magazie la macara. Eu spărgeam în dinți semințe de floarea soarelui pe o grămadă de lemne. Uneori se mai abătea și pe la mine și-mi așeza părul sau rochița. Eram un nod de patru anișori și mă țineam peste tot de el. Mă țiu și astăzi, la cincizeci, când am bărbat și copii, în aceeaș casă lângă Nistru.“

„Omul sfânt s'a dat jos de pe vapor și a venit la tata. Nu i-a zis nimic: i-a dat numai traista să i-o ție și s'a încărcat el, voinicește, cu sacul. L-a deșertat în magazie și când s'a întors, cu sacul pe braț, s'a apropiat de mine și m'a mângâiat. Tata a sărit să-l oprească, dar n'a fost chip. Era destul să i se uite omul sfânt în ochi cu ochii lui mari albaștri și se îndupleca fără voință. Nici eu nu mai mâncam semințe. Mă uitam după el.“

„Vaporul a plecat la vale, spre Tiraspol, și de-acolo la Akkerman. Omul sfânt, cu toate că avea drumul plătit până la Odesa, a rămas. Tata l-a luat acasă și am cinat împreună. Oaspele nostru s'a mulțumit să scoată din traistă pâine albă și miere. Știu că am mâncat și eu o felie și de-atunci poate sufletul meu s'a umplut de o mireasmă de flori de câmp ale Raiului. Am mai mâncat miere după aceea la multe prisăci, și moldovenești și nemțești, și se găsește și-aici în livada văruiță, dar nu seamănă. Ce albine i-or fi cules-o omului sfânt la mănăstirea lui din ostroave?

„Eu m'am urcat în așternutul meu de după sobă. Mă durea capul și mi-era mai somn decât în alte zile. Tata și omul sfânt au povestit multă vreme în întuneric. Adică tata mai mult asculta. Călătorul vorbea încet și rar, dar glasul lui era așa de gros și de răsunător, că auzeam cum tremură pe poliță un pahar. Era ca glasul Prea Sfântului Mardocheu. Mai mi-aduc aminte de Maica Domnului cu copilul în grădină sub migdali în floare, de lacul Tiberiadei cu muntele plin de fericiri, de noaptea dela Ghetsemani și mai ales de o mănăstire unde Isus cu cei doisprezece apostoli ar mai trăi și astăzi și ar aștepta să plece iară în lume, încercându-se în fiecare zi, de aproape o mie și nouă sute de ani, de toate păcatele, bolile și urăteniile oamenilor.

„Adormeam și iară mă mai trezeam, și atunci îi auzeam tot acolo. Numai într'un rând m'am speriat. Omul sfânt aprinsese o candelă pe pământ și citea aplecat cu barba lui de aur prin care trecea lumina, peste o carte, mare, de cele bisericesti. Câte odată iasca sfârâia, flacăra pâlăia și omul sfânt parcă era aruncat de pereți, într'o umbră cât casa. Când m'am mai trezit odată, dormea și el. Candela o pusese ferită mai departe. O vâpae galbenă se așezase rotund pe capul lui cu păr lung. Imi lăcrămau ochii când vream să mă uit. Credeam că visez și că un sfânt din icoane intrase în odaie și se odihnea între noi. A doua zi n'am mai găsit pe omul sfânt. Iși strânsese carte, candelă și traistă și plecase în zori, nesimțit.

„Tata însă din ziua aceea n'a mai fost om. Nu mai lucra. Ocolea pe toți. Se ducea la Nistru și se uita în josul lui, de dimineața până seara. Dacă nu l-ar fi căutat mama și nu i-ar fi dus câte ceva în maramă, nici n'ar fi mâncat. Era și câte o zi dela Dumnezeu când aștepta sosirea vapurașului alb dela Dubășari. Lua sacul în spate ca pe vremuri, dar îl lăsa în mijlocul drumului și se întorcea să se uite la puntea dindărăt, de unde îl priveau și acum, rezemați de vergelele de fier, Ovrei în caftane și Rusneci cu legături roșii la gât. După cine umbla el nu mai era. Vorbea în somn. Avea vedenii. Mănăstirea din ostrov, cu Isus în mijlocul apostolilor așteptând să iasă iară în veac și să propovăduiască o a cincea evanghelie, nu-i mai da pace. Și se pregătea să plece s'o caute.

„Atunci mama s'a dus la Rafira, baba cărturăreasă din mahalaua rusească. Eram și eu cu ea. Baba a întins cărțile. A stat așa pe ele, mormâind, până s'a făcut seară. „Ce a auzit să nu mai auză, ce-a văzut să nu mai vază! Lipiți să-i fie ochii, zidite urechile! Ce-a văzut să nu mai vază, ce-a auzit să nu mai auză!“ Uitase de noi. Mie mi se făcuse foame, dar mi-era frică să spui. Mă țineam de rochia mamei, nemișcată ca baba și cărțile ei. Când s'a întunecat bine am auzit-o vorbind ca oamenii. Din locul de vatră scobit în malul de lut se uita la noi un motan, cu ochii de sticlă, cu spinarea cocoșată a supărare, cu coada sul. N'am mai înțeles ce i-a vorbit mami baba.

„A doua zi ne-am dus la ceasul când vine vaporul din sus, cu o oare la Nistru. Era legată de cornițe și eu țineam sfoara. Mama a intrat cu ea în apă până la genunchi, i-a băgat pe cap un sae al tatei și a început s'o înece. Oița săraca bătea din copiteluțele ei, beghăia, se svârcolea, pufnea, a dat să trântescă pe mama. Eu întindeam de sfoară și plângeam. Mă udase toată. Mama trebuia să lupte și cu oia și să smucească și de sfoară, de care trăgeam să i-o scot din mâini. La urmă tot a înecat-o. Am jupuit-o acolo, i-am scos prapurul cu seu și hoitul i l-am aruncat pe râu. Apoi ne-am cățarat pe răpi și am cules o iarbă cu floarea lăptoasă ca aliorul și ca trifoiul, și care crește la vremea aceea pe tot malul și-l face de departe conabiu. Am fiert seul cu iarbă dimpreună și le-am dus într'o ulcică babei, unde au rămas până ies stelele. Pe la miezul nopții mama m'a pus să stau trează, ca atunci, în așternut, a aprins o candelă pe pământ îndărătul căpătâiului tatei și a încălzit la ea ulcica descântată. În loc să aud însă ca într'un vis frumos, cuvintele omului sfânt despre Maica Precistă cu pruncul în căderea

florilor de migdal sau despre Muntele cu fericiți de deasupra lacului Tiberiadei, auziam numai cuvintele grozave învățate pe dinafară, ale mamei: „Ce-a văzut să nu mai vază! Lipiți să-i fie ochii!” Când s'a topit bine seul, l-a mai lăsat puțin, s'a dat lângă tata, s'a aplecat tot mai aproape — și-acum o văd cum s'apleacă și nu mai isprăvește! — și i-a picat pe pleoapă. Dar mână îi tremura așa de rău!... Poate că ar mai fi vrut să-i pice și în ureche: „Ce-a auzit să nu mai auză! Zidite să-i fie urechile!” Dar mâna îi tremura așa de rău că i-a vărsat toată ulcica fierbinte în ochi. Toți trei am răcnit odată. Tata a sărit din pat, a răsturnat pe mama peste candelă și a năvălit afară. Ii mai aud urletul, cum se depărtează.

„L-am găsit după trei ani, aici, călugăr. Când am sosit, aduse de niște pescari din Vâlcov, tata băjbăia cum îl vezi, cu acelaș băț, după închipuirile lui. Mama s'a repezit cu mine alături la el și i-a îmbrățișat în genunchi picioarele. Orbul a ascultat-o puțin, cu ochii lipiți, îndreptați spre noi. Apoi a răs, și-a trecut mâna prin plete, care pe vremea aceea erau ca ale mele”, — zise și-și trase cărpa de pe cap, — „și și-a căutat mai departe de treaba fără rost. Pe mama am scos-o a doua zi înecată din dosul chiliei lui. Eu am stat pe loc, la o bătrână a Prea Sfântului Mardocheu, patru veri. Vin de atunci în fiecare an, să-l văd pe tata. El n'a vrut să mă cunoască niciodată. Știe și acum că sunt aici; am eu semnele mele. Nu e slab de minte, dar vrea să se creadă între cei doisprezece apostoli ai omului sfânt dintr'o seară de demult, și poate și că e unul dintre ei. Isus are să le poruncească într'o zi să iasă iară la pescuit de oameni și să facă așa împreună a cincea evanghelie.

„Vezi de ce-ți spuneam că eu nu sunt o femeie ca altele și că pe mine Prea Sfântul Mardocheu, cu barba lui văpsită și cu ce i-a dat Cercheza, n'are putere să mă alunge”.

Femeea rămăsese tot timpul cu fața ei de piatră. Reci îi erau și cuvintele, și ca străine. Bănuiam în ea și răsete înfundate. Aș fi vrut s'o întrerup, s'o întreb, să mă mir, s'o rog să se odihnească, și nu puteam. Imi dădeam seama că n'ar fi priceput. Și-ar fi pironit numai iară ochii îndepărtați pe mine.

Era în ea mai mult decât putea să arate, sau era mai puțin? Se simțea parte din această țesătură de spaimă și de uluială? Intrase deopotrivă în tovărășia fără timp a soborului de călugări și aștepta poate în rând cu ei, cu cel mai nebun din toți, ceva care-mi clătina cumpăna ființei? Era femeea evangheliei a cincea?

— „Vino. E târziu. Luntrea care te-a adus nu se mai întoarce. Mergi cu mine”.

Am trecut printre călugări, fără să ne ia nimeni aminte. Imi era ca femeii, în care și mersul era de piatră și din afară de timp, fără mișcare în fustele largi, mi-era ca ei, copilă, dupăce ascultase pe omul sfânt, nu se știe de unde venit și unde plecat: mă apăsa în creștet și aveam, din senin, vedenii. Am intrat în luntrea din iarbă ca într'un loc de scâpare. Femeea s'a așezat la lopeți și cu o smucitură am pornit.

Eu am șovăit o clipă și, căutând să mă apuc de inel, am dat cu mâna în apă.

— «Bagă de seamă. Aici sub noi e o gaură de zece stâneni. Se zice că o altă mănăstire s'a scufundat odată cu cei doisprezece călugări și cu starețul ei. Sânt zile când se aud de dedesupt clopote de vecernicie”.

Mă uitam la femeie, cu un fior lung prin spate. Ea trăgea nepăsătoare la lopeți, cu fața de piatră pe care i-o știam și cu cărpa roșie lăsată nedesnodată și ținută de vânt plină, pe ceață, ca un coif de aur la odihnă. Acum vedeam că pe piept avea cusută o cruce, ferită prin deseurile pânzei. Numai niște împunsături de fir în ea sclipeau la acest soare târziu sfărâmat pe ape. Aș fi dat nu știu ce, să fiu iară între oamenii bărboși ai țărmlui tare.

Îndărăt, brațul de fluviu sau brațul de Mare se înfrigura într'un fel de frunziș de apă răscolit de un vânt dinăuntru, neajuns până în lume. Dar înfrigurarea aceasta de trecere a luntrei se îngământădea, luată de șivoiu, numai deadreapta. De cealaltă lature, în neteda oglinzii, strălucea neclintită mănăstirea cu turlele ei ciudate, îngământădite una în alta, și înălțându-se ca într'o întrecere, albe și galbene. O altă mănăstire creștea, răsfărântă, din fund, și sfințea undele. În marginea ei un călugăr ridicase deodată două brațe nesfârșite.

M'am tras mai spre piscul luntrei. Femeea vorbea la spate, dar nu mă mai puteam întoarce. Rămâneam cu ochii lipiți la acea vedenie, cu viața ei îndoită.

— „Dacă am sta din văslit, s'ar auzi clopotele. Clopotele celeilalte clopotnițe. Dar atunci bulboana ne-ar soarbe și n'am mai ieși decât pe tărâmul de dincolo”.

Vorbise sau era o părere? Plutea luntrea aceasta spre pământurile locuite? Nu știam să spui cine m'adusese, cine mă ducea. Și dacă nu fusese o potriveală în toate, mai presus de pătrundere, ca să văd ce nu văzusem și să aflu ce nu mi se spusese.

Prea Sfântul Mardocheu ieșise din livada văruiță, cu pomii ca de oase, și se uita după noi din margine, cu barba lui roșie și cu zidirea măreață a trupului fără bătrânețe. Binecuvânta. Și un alt Mardocheu, fără nume, cu barbă roșie și zidire măreață a trupului fără bătrânețe, întindea prin apă brațe în urmă.

Seara se lăsă repede.

F L O R I I

DE

V. VOICULESCU

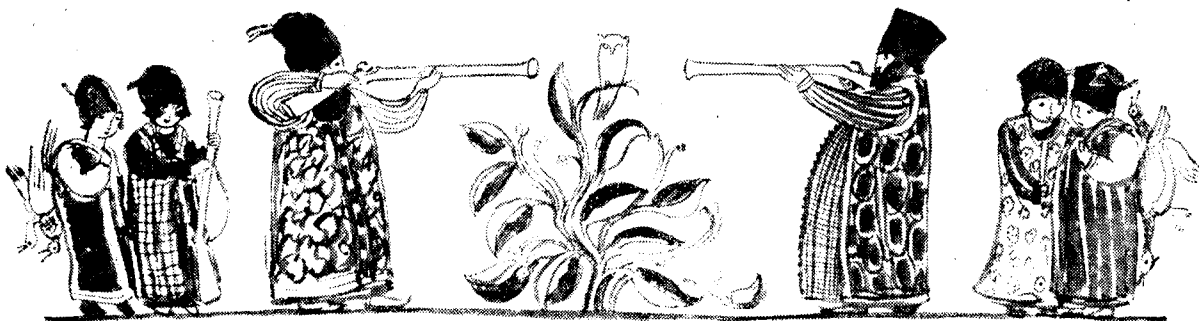
Era o vreme dulce, cu aburi pe zăvoae
 Și dangăte de clopot în turlele de fer
 Cântau în prag cocoșii, prevestitori a ploae
 Cu găturile 'ntinse spre apele din cer.

Pe măgurile negre cu poalele jilave
 Mijea un fir de sate răznite de la drum...
 Eșiau pe brânci din iarnă cătunele buhave
 Și își scoteau la Soare căciulele de fum.

Depart, pe pârlouge, băjenărind uitate
 Un pâlc de capre albe îngenuchia umil;
 Suind spre grinduri, cărduri de vite 'ngândurate
 Pășiau, ascultătoare de-un câine și-un copil.

O pașnică tristețe punea fără de știre
 În ori ce coș de piepturi un suflet ne'ncăput;
 Lumina sta pe uliși, râdea prin cimitire,
 Dar se sfia să intre în casele de lut!

Pe Domnul primăverii îl aștepta pământul...
 Isus venia cu iarba... Și sălciile 'n vad
 Cu humbi de muguri proaspeți își încheiau vestmântu
 Și 'n cale, ploconite, I-l-așterneau plocad.

SĂRBĂTOAREA

DE

A. M A N I U

O noapte de catifea. În odaia de suferință, pe un scaun, bătrânul cu barba albă și obraz de ceară. În pat un tânăr cu obraji ca două mere rumene de friguri. Deasupra icoana unei mame zâmbind din cadrul vechi aurit. Se aud clopote. Lumina, micșorată și ferită de ochii tânărului, care nu mai vreau lumină joacă în avânturi întrerupte. Tânărul ține ochii închiși — șoapta bătrânului a crescut în rugăciune, dar și fiindcă îi e teamă de fiecare nemișcare a copilului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TATĂL

Doamne — în primăvara asta când înviază fiul tău
Și când nopțile sunt albastre ca un liliac înflorit,
Dă sănătate fiului meu.

FIIL

Te rogi, tată? E semn că mi-e tare rău.
Tu care nu crezi!

TATĂL (mințind)

Credeam că dormi....

FIIL (cu preocupare de boală)

Oare cocorii au venit?

TATĂL (liniștit)

Nu știu.

FIIL

Fiincă am auzit noaptea trecută glasuri în cer.

TATĂL

Atunci poate...

FIIL

Nevăzuți — ca o săgeată de fier
În inima zărilor pătrunzând se văitau atât de dureros.

TATĂL (liniștind gândul)

Ei au fost. Se reîntorceau cu timpul frumos.

FIIL (cu acelaș gând)

Ei. Și subt fereastră oamenii au dus multe stele.
Așa ziceam mic — în denii — la lumânărele.
Tată, tu m'ai părăsit ieri noapte.

TATĂL

Trebuia să mă reped

La farmacie — dar în drum...

FIIL

De mult chiar tu m'ai învățat să nu mai cred.

TATĂL

M'a oprit în drum biserica. M'am furișat tăcut
Până la altarul mormânt din flori făcut
Iartă-mă — poate am greșit înainte — dacă ai încerca
Și tu să te rogi.

FIIL

Să mă rog, cui?

TATĂL

În boala ta,

Iartă-mă!

FIIL

Da, pricep, te-ai rugat să-mi dea viață.

TATĂL

Nu e niciodată prea târziu!

FIIL

Știi bine că mâine dimineață
Când toată lumea strigă „a înviat“
Eu o să fiu...

TATĂL

Nu, nu-i adevărat!

(Pauză de răsuflete grele)

TATĂL (mângâietor)

În curând o să — ți fie mai bine — ai să vezi.

FIIL

Mi-ai adus de-acolo viață? E zadarnic să crezi.
Doctorul, plecând, a spus destul de tare:
— Totul e pierdut: se va stinge ca o lumânare —
Mă făceam că dorm și am auzit de somnul lung.

TATĂL

Gândurile astea rele vreau să ți-le alung.

FIIL

De altfel orice bolnav citește pe fața sănătoșilor atât de bine,
Și tot ce nu vrei să spui ți-pă în obraz la tine.

TATĂL

Vorbești prea mult — iar obosești. Ascultă pe bătrân.
Mama ta a crezut.

FIIL

Eu vreau să rămân păgân.

Frica sfârșitului nu poate fi pocăință;
Nu mai cred în leacuri. Cum să cred în credință?
Înăbușesc.

TATĂL (deschide fereastra)
(Pauză)

FIUL (tot cu ochii închiși)

Afurisită primăvară,
E dulce de îți face greață. Tată, e noapte-afară?

TATĂL

E noapte...

FIUL

Dar azi au înflorit, ziceai?

TATĂL

Au înflorit!

FIUL

Nu vreau flori!

TATĂL

Dragul meu!

FIUL

Vreau ceva obișnuit.
(Pauză)

FIUL

Va învia mereu în fiecare primăvară
In sunet de clopot pentru a mie-nouă-sute-nu-știu-câtea oară,
In timp ce din mine numai viermi se vor înălța.

TATĂL

Îți faci singur rău. Nu te mai sbuciuma,
Ceilaltă lume... (Își șterge în ascuns ochii.)

FIUL

Plângând faci glume.

Care ceilaltă — când nu e nici o lume!
Atât și e prea mult pentru durere.

TATĂL

Incearcă să crezi!

FIUL

Și minciuna îți va da putere (geme)

Dacă ar fi cineva, i-ar fi milă și m'ar lăsa să trăesc,
Nu să fiu sfânt, ci om cu păcate.

TATĂL

Mă chinuesc.

FIUL

E primăvară. — Fiecare fată e ca o floare
Și minte — și râde — și eu mor.

TATĂL

Și ea odată moare.

FIUL

Odată — e atât de fericit departe de acum. •
Inchide geamul.

TATĂL

Ai vrut aer.

FIUL (cu dispreț)

E parfum.

Miroase a tămâie, a religie și a moarte
Bine adie doar doctoriile a sănătate.

TATĂL

Aici am ajuns voind prea multă libertate.

FIUL

Libertate cu trupul ținut și gânduri legate.
Gândurile nu desleagă nimic — uite-te bine: sânt
Acum om — și peste câteva clipe pământ.

TATĂL

Judeci cu suferința numai — dar dă-ți seamă.

FIUL

Doar simțurile judecă.

TATĂL

Iți e frig.

FIUL

Mi-e teamă.

Noaptea cea dulce mă neliniștește.

TATĂL

Vei scăpa.

FIUL

Iartă-mă, dar în minciună răul crește.

TATĂL

Măcar odată să ne rugăm la Dumnezeu,
Crede în tatăl de sus pentru tatăl tău.

FIUL

Să mă rog? Dar tu m'ai învățat să nu cer iertare
Când nu sunt vinovat. Cui să mă rog oare?
Celui ce nu e? În cer ochianu-arată pământuri, stele
Și pe pământ nu vedem de cât învingătoare rele.
Tu însuși mi-ai dovedit atât de limpede altă dată
Că „nu e“.

TATĂL

Dar peste chiar ce nu e?

FIUL

Nu e — tată.

Să cred de frică?... E prea târziu
Să mai cred o viață când mă așteaptă un sicriu.

TATĂL

Boala e grea.

FIUL

Viața e grea. Nimic grav.

Mor judecând sănătos — trăiești cu gândul bolnav.

TATĂL

Totuși amintește-ți simbolul sufletului răstignit
Pentru îmbunarea omenirii.

FIUL

Ai găsit

Că suntem mult mai buni?

TĂTĂL

Apoi a înviat ca să ne ispășească.

FIUL

N'a izbutit și ar fi fost ca noi să putrezească.
Pentru minune m'ași fi mulțumit cu sufletești dovezi.
Sunt oamenii mai buni de-atunci? Răspunde unde-i vezi.
Și mari și mici și 'n avuție și în trudă
Sunt toți la fel.

TĂTĂL

Nu. N'au vrut să 'l audă.
Chiar eu nu 'ncep să înțeleg de cât acum
Credința e toiaș pe care viața te silește să 'l culegi în drum.

FIUL

Drum scurt. Merg singur. Trebuie să mor
N'am făcut rău — am vrut binele lor
Și mor acum când lumea cântă că învie.

TĂTĂL

Taci pentru mine!

FIUL

Viața e o porcărie.
Acum nu plânge. Zău nu plânge, tu rămâi.
Așa-i dreptatea — am venit în urma ta și plec întâi
Arată-mi o dreptate dreaptă — și — atunci cred și eu.
Dreptatea — și pe urmă Dumnezeu.

TĂTĂL

In înfinit noroiul pământesc e stea.

FIUL

Vreau să-ți țin mâna — când viața vrea să stea.
Nu flacăra din mine plânge — ci cărnurile gem.

TĂTĂL

Judecata ta biciue adâncă în blestem
Crezi că te desparți de mine și ultimele noastre cuvinte
Sunt fără inimă.

FIUL

Inima minte.
Tăcere. De odată se aud iar în noapte chemările
Plângătoare. Acum parcă în țâțâni ruginite s'ar
deschide porți de rai — pe urmă iar tăcere.

TĂTĂL

Acum aud și eu stolurile în noaptea blândă
Vestind învierea în primăvară. Din întuneric stăm la pândă!
Tu dormi? Pământul a înviat!

(înțelege sfârșitul)

Minciună — nebună.

(Plângând se aruncă la picioarele patului.
Atunci pe întâia rază de argint coboară un înger).

INGERUL, gând către copil:

Tinere, vino cu mine în lună.

M Ă ' N C H I N

DE

D. CIUREZU

Doamne.

*Ție'nțăiul mugur din vieața mea
Intăia pasăre din gândurile mele
Intăiul găng de ape din cișmele
Intăiul dor cântat al Țării mele*

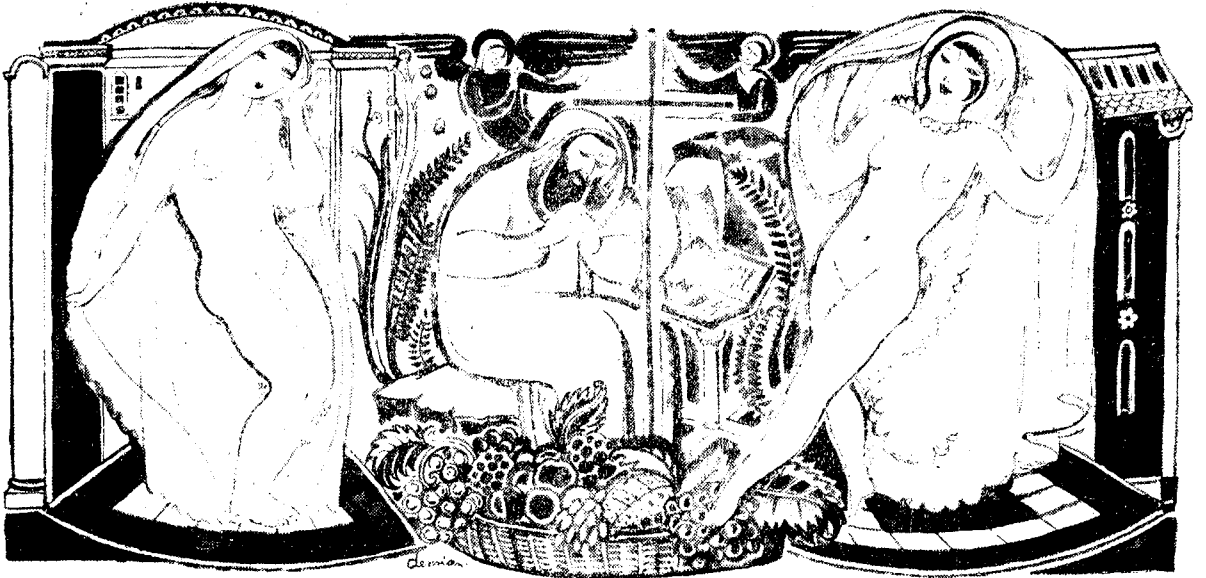
Mi-e trupul tot un svon de depărtări
Un murmur de pădure și șuvoae
Pe umeri port un ropot viu de ploae
Și'n ochi lumina toată dintre zări.

Mi-e fruntea proaspătă de înălțimea ta
Și tamplele mă dor de năzuinți
De-atâta vis mi-s brațele fierbinți
C'ar vrea să înflorească'n fața Ta.

In ochi îmi joacă dalb un luminiș
Și'n coapse-mi cresc răsaduri din pământ
Tot trupul meu se bucură de vânt
Ca un lăstar cu freamătu'n frunziș.

Și tresărind sălbatec ca un cerb
Mă plec cu fruntea 'n țărână și mă'nchin
Cu pleoapele 'mbătate de senin
Cu sufletul meu limpede, de cerb.

INSCRIȚII PE CRISTALUL DE GHIAȚA

DE

N. M. CONDIESCU

I. VASUL GREC

Între azurul nemărginirii și răceala albă a soclului de piatră, odihnește vasul stră-vechiu, plămădit din huma de trei ori milenară.

O mână tânără l'a înflorit cu ghioceii, înfrățind frăgezimea primăverii cu mumifiata lui rămășiță, scrilejuită de custura vremii.

O melodie aeriană, simțită vizual, se desprinde din svelteța lui armonică.

Când-va, — la poalele Acropolei, în mahalaua Olarilor, — mâini înfrigurate, de femeie îndrăgostită, au frământat lutul și degete binecuvântate de zei, l-au modelat cu meșteșug.

Apoi, la Cap Sunion, asvârlit lângă coloanele albe ale casei lui Poseidon, vreme îndelungată, l'a dogorit arșița limpede a cerului Atic și 'n pântecul lui a hăuit vuetul mării Egee.

Nisipul marin l'a acoperit.

Și-a stat așa, veacuri la rând, plin de lumină în întuneric.

Oamenii de-acum, i-au dovedit gropnița și l-au dăruit iarăși soarelui.

Negura pământului i-a furat strălucirea smaltului, dar, în chenarele cu frânturi de linii, în negrul sters al petelor cari au închipuit odată flori și pasări, în toată ruina lui, palpită tinerețea svăpăiată a femeii de-atunci. Din porii îmbibați de mucegai se respiră mireasma frumuseții care nu cunoaște moarte. În jurul gurii, mâncată de carii timpului, înflorită acum de ghioceii cari se vor ofili, plutesc atingeri de buze spectrale.

Prin împletitura neguroasă a serii, răzbate, din îndepărtate zări, muget de valuri frământate.

Chemările lumilor năruite, svonesc.

Vas arhaic! În noaptea primăvăratecă, grea de arome, îți sărut bătrânețea cu visurile mele...

II. PLACHETĂ

O Genevievă din legende, stearpă de bucurii și uitată de oameni. Cap cu ovalul prelung — profil de medalie, — purtat semeț, subt cenușa, cu reflexe de platină, a părului. Crin sădit pe culmile renunțării, din al cărui parfum s'au împărtășit țăriile de dincolo de lumi.

Inchegare aeriană din lumea norilor peregrini, silueta ei se profilează pe zidurile albe ale galeriilor, iar pașii ei, ușori pe lespezile reci, trezesc adieri de răsunset în bolțile arcuite.

Mișcările trupului, uscățiv și mlădios, desfac unde glaciale, încărcate de-o maiestoașă izolare, care n'a îngăduit niciodată căldura unei apropieri, tremurul unei șoapte, înfăptuirea unei mângâieri cu fluturări de-abia perceptibile.

Prin ferestrele mici ale culei cu zăvoare grele, — sau, — printre copacii gârbovi ai parcului, ani după ani, topazul ochilor ei, — fiorduri nordice, — a radiat, în spre incendiatele zări crepusculare, aceleași priviri cu sticliri tăioase de oțel și jocuri de ape întunecate, pe când buzele anemice, subțiri ca muchiile unui pumnal, — păreau că spun unei arătări supărătoare: „Nu mă atinge!”

S'a simțit totdeauna singură și inaccesibilă. Pe sufletul ei gol și alb, nu s'a grefat nici o emoție. Valtoarea frământărilor lumești n'a turburat-o. O privire dogoritoare, adâncită cu tâlc amețitor în străfundul simțirii, a găsit-o totdeauna neclintită, ca apa unui lac adânc, iar la gândul unei desmierdări dogoritoare, plină de taina înlănțuirii, toată făptura ei se sgârcea ca sub încolăcirile solzoase ale unui șarpe.

A fost iubită.

N'a iubit. N'a dorit. N'a cerut. N'a dăruit.

N'a știut ce-i greșala, nici căința, nici ertarea.

I-au plăcut ogarii, pentru repulsiunea lor manifestă desmierdărilor omenești și pentru totala lor neatașare.

Așa și-a tors fuiorul tinereții, această frumoasă cu simțurile osificate, fără auz pentru psalmurile de dragoste care urcau în spre intangibilitatea ei olimpiană.

Zilele s'au scurs, goale în prisosul de viață al primăverii, sterpe în dogoreala verilor, încărcate de brumă toamnă și de cețuri iernoase, vlăguind trupul, furând trandafiriul cărnei, pergamentând obrajii și așternând omăt peste arama părului.

Doar sclipirea tăioasă a ochilor a rămas aceeași.

Din ce coclauri ale iadului a urcat spre dânsa, — într'un apus umed, cu simfonii de streășini picurânde și scuturătură de stropi de pe frunzele gălbejite, pe când deschidea cartea cu încuietori de argint ciocănit, îmbrăcată în piele plăcută pipăitului, — neînțeleasa și chinuitoarea încordare, — și ce diavol răsbunător înțepenind mâinile ei de sfântă, — albe și diafane, — pe fila vrăjită i-a pironit ochii pe luminăturile înghirlandate ale unui cântec de dragoste? Clocotul iubirii lumilor, din începuturi, și-a plimbat atunci vâlvătaia peste simțurile ei moarte. Și pentru întâia oară obrajii i-au dogorit, pe când din scorbura cu îngheț polar a sufletului au chemat-o îndemnuri ciudate de tulburătoare. În spre fereastra, târziu deschisă, s'au desfăcut brațe, și-au așteptat. Imbrățișând golul, ele au căzut apoi, amorțite de desnădejde în poala virginală.

Și bătrâna, a plâns mult.

În nopțile lungi, încordată ca un arc, aude șopotit aprins, oftări înăbușite, spasmuri și chinuită, așteaptă.

Uneori aude tropot de cai și vuet de trâmbiți. Ii simte jos, zdrobind zăvoarele și spărgând grelele uși. Năvala lor o înnebunește de plăcere. Brațe vânjoase o cuprind, mușcături fierbinți o ard, toate mădulele ei trosnesc sub strânsură sălbatecă. Biciuită de-o nepotolită sete voluptuoasă, ar vrea să aibă o mie de buze, ca să poată seca dintr'odată fântâna dragostii. Se trezește îngăimând glosolalii, mângâindu-și brațele vesteede.

În zori, în amurg și în noapte, prin parcul cu joc de ape vorbărește în bazinele reci, fecioara cea bătrână, calcă rătăcită peluzele verzi, însoțită de ogarii ei drăcești.

Fantasmă chinată de dorinți târzii, desface brațele, cere, se dăruiește...

Din potirul, greu de blestemele celor cari odinioară însetați, au cerșit, nimeni nu se mai încumete să bea...

III. Z E F I R

Carcasa lui de uriaș, cu mușchilatură athletică, a fost tencuită, încă din adolescență cu un strat apreciabil de osânză, — glumă crudă a nevăzutului ziditor.

Și astfel „Omul gras“ n'a cunoscut sveltețea trupului ușor, frăgezimea tinereții, pasul grăbit, respirația liniștită, saltul de căprioară.

S'a pomenit suflând astmatic și pășind în cadență de elefant, cu batista leoarcă de sudoare.

În negura acestei cutii de untură, s'au cuibărit amărăciuni și tristeți nemărturisite, s'au frământat dorinți tumultuoase palmuite de umilinți necruțătoare. O îndelungată și cruntă bătălie cu vrăjmașii impalpabili, i-au sdrențuit sufletul. — Și omul gras, s'a dovedit într'o zi, timid și fricos ca toți infirmii. Dar, ca un reflex al atâtor dureri tănuite și ca o pavază ocrotitoare, privirea ochilor lui albaștri a rămas pentru totdeauna încruntată, resfirând peste figura lui, un vâl de răutate provocatoare.

Și așa fiind, — dacă cum-va, în scurtele lui peregrinări pe uliți, se oprește, înduioșat, ca să privească la copiii care-și țipă pe la porți, în risipă de chiuituri și râsete, bucuria și vioiciunea vieții care de-abia începe, aceștia se opresc deodată din joc, îl privesc temători, apoi tăcuți și sperioși dispar sub ganguri.

Femeile trecând pe lângă dânsul, îl privesc între două clipiri de gene, la început ironic, apoi cu teamă. Pașii lor se fac mai repezi, vădind dorința pripită de a lăsa a-rătarea aceasta cât mai în urmă. Voluptatea mersului lor legănat, armonizator de forme pline de chemări, răsvrătesc cu ațățări dureroase, simțurile omului gras, care desăvârșește celebral, vechi năzuinți de iubire învăpăiată.

Dacă intră într'o prăvălie, larma glasurilor se domolește până la tăcere. În juru-i se face gol. Priviri piezișe încărcate de sfială, țes în juru-i o rețea izolatoare. Băeții îl servesc cu stângăcie, bâlbâiți și încurcați, terorizați de-o stânjeneală nelămurită, nelăzărind să înfrunte fața aceia sălbatec de încruntată.

Cu vremea, omul gras s'a resemnat. Primind ipostaza măgarului îmbrăcat cu pielea leului, își înghesuie chinuit durerile, dorințele moarte pe dată ce se nasc și gândurile strivite de-o tristeță fără leac, sub masca feroasei încruntări care-i pocește fața apoplectică.

Dar, în lungile nopți de iarnă cu simfonii vițoroase sau cu înghețuri cristaline sub clar de lună, ori în serile primăvăratice pline de adierile încărcate cu miros crud de brazdă fumegândă și mireasma acră a mugurilor cari plesnesc, omul gras, proptind cele 80 de kilograme ale burții de muchia biuroului și rezemându-și fruntea unsuroasă în palme, visează. Scuturat de fiori, se simte ușor ca un fulg, cu năzuinți de sbor înspre spațiul eterat.

Privirea cea veșnic încruntată a ochilor lui albaștri, plutește umedă și duioasă, blândă ca a bouului, trimeasă înspre nelămurit, departe....

Imperecheri de cuvinte — împletitură de sunete cu sonorități de harpă, — susur de șoapte scăpate din țarcul stelelor, rugăciuni heruvimice și blesteme tăvălite în răsvrătirea unei voluptăți totdeauna cerșită, încep să palpate pe buzele carnoase. Prin zănd condeiul între degetele scurte și umflate ca niște gogoșari, omul gras așterne pe hârtie

în ritm de silabe, — care sronesce vaporos, sau lovesc cu răsunet de ciocan pe nicovală, — melodia stranie, grea de durere, care spărgând zăgazarile sufletului, urcă spre lumină..

În multe nopți, ochi frumoși se închid languroși, mâini leneșe și albe, — ținând încă între degete revista cu poemele omului gras, cad de-alungul trupului încins de dorinți, pe când, între vis și viață, poetul se'nchiagă în gândurile lor, asemeni unui Lohengrin, turburător de frumos..

Omul tencuit cu osânză și cu fața schimonosită de inspăimântătoare încruntare, scrie și publică poeme, pe cari, ca o răzbunare împotriva masivității native, le iscălește, așa cum se simte pe când le scrie: „Zefir“.

BCU Cluj / Cluj University Library Cluj

LACRIMAE RERUM

DE

ION BUZDUGAN

Starețul bătrân, Pământul, și-a'mbrăcat scufia serii
Și vășmântul sur de neguri pe ișlicul de neliniști...
Soarele, egumen rumen, varsă vin din cupa zării,
Binecuvântând amurgul, vechiu tănuitor de liniști...

Starețul tot cercetează zidul, porțile cetății,
Pune porților zăvoare și luceafărul — de strajă :
Să nu-i ispitească schitul noaptea vre-o drăcească vrajă,
Și-apoi mulțumit bătrânul gându-și dă singurătății...

Codru-și murmură tăcerea, ca un roiu într'o prisacă...
Luna își prelinge mierea'n făgurii de miriști coapte...
Iar sub bolta înstelată trist răsună glas de toacă...
Umbre negre de călugări, tănuesc, șoptind în șoapte...

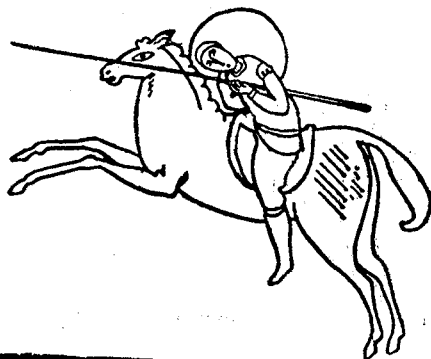
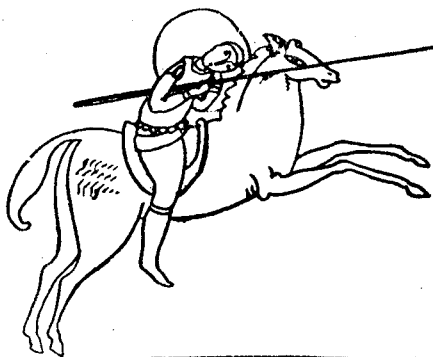
— „ Ce zici, frate Amurgilă, de-o bucat' de vreme'ncoace,
Toate câte sunt pe lume le'nfrățești și le asemeni :
Omu-ți pare o momâie și momâiele-ți par oameni,
Strășinând cu palma'n zare — toate prind sub ochi să-ți joace...

Uite: pe hotar, pelinii cresc sălbatice momâi?..
Sau călugări vin în cete, în cernitele sutane?..
Frați copaci — îngenunchiază tot băitând mereu mătane?..
Preoți — ici cadelnițează șumueaguri de tămâi?..

Tu să știi: pe lumea asta — toate-s pulbere tăciune!..
Însă una e pre lume, mai presus de toate cele:
Infrățirea cu Pământul — ea te'nalță pân'la stele...
Celelalte toate'n lume sunt numai deșertăciune!..

Căminar la schit, Amurgul, boabele de sgură-și cerne,
Vânturând un stol de grauri — spuză sură peste munte,
Iar în noapte, din cadelnița-i scrumită, la vecerne
Stele — boabe de jăratec, cad grăunte cu grăunte...

C R O N I C I

IDEI, OAMENI & FAPTE

C. SANDU - ALDEA

SANDU ALDEA a plecat din viață — ca o tacită protestare — tocmai în ceasul când se cerceau definitive răfueți între semănătorism și destractorii lui. Moartea a pus un deget de ghiață peste buzele discuției.

Impăcarea e, fără îndoială, numai de scurtă durată. Și, desigur, tot atât de aparentă ca și presupusele complicații ale problemei semănătoriste: natural, dacă semănătorismul mai poate fi astăzi „o problemă” și dacă socotelile ei mai izbutesc să ducă la un rezultat de oarecare nouitate. Cu atât mai mult, cu cât pentru soluționarea ei — într'un fel sau într'altul — se cheltuiesc munți de munițiuni. Se fac excese de logică. Nu însă și de obiectivitate. Iar cărțile, până mai eri unanim consacrate, devin dintr'odată petice de hârtie, ca niște biete tratate literare, care și-au pierdut subit valoarea: semănătorism și modernism sunt acum două fronturi adverse, cu apărători adhoc și solid rețranșați în dosul unor argumente de pământ.

* * *

O rășfoire a literaturii lui Sandu Aldea alcătuie însă o rememorare utilă și o firească limpezire. Semănătorismul este îngust considerat simplă atitudine. Un fapt care s'ar fi creiat mai întâi teoretic. Nu poate fi vorba de o nesniceritate a lui. Dimpotrivă: dacă i se poate primordial reproșa ceva, este prea directă lui sinceritatea; punerea în circulație a unei psihologii cu un mecanism interior elementar, a cărui funcționare se rezolva în acte „tari”. Aproape brutale. De aci oroarea d-lui Sanielevici. Groaza sa pentru cuțitul, atât de scump eroilor semănătoristi: faimosul „tablou sinoptic”, care nu era altceva decât o statistică a criminalității în semănătorism.

Personagiile lui Sandu-Aldeaucid și ele destul de frecvent. Resorturile instinctului sunt neîndeajuns comprimate. Adesea se eliberează în zădărnici scrisori cu sânge: pentru rafinata inteligență contemporană, ele par negreșit insuficient motivate sufletește. Dar sufletul nostru modern vede altcum lucrurile. Ii displace violența. Este o explicabilă diferență de mentalitate și procedee: poate că, dacă semănătorismul ar fi erupt cu douăzeci de ani mai târziu, alta ar fi fost fața lui. Alta valoarea. Și, de bună seamă, alta înfățișarea literaturii românești.

De aceia discuția trebuie pusă în cadrul ei de vreme. În starea de spirit care a privilegiat-o: oricât s'ar protesta, inițial semănătorismul a avut un caracter reacționar și un rost mai mult cultural. Literatura semănătoristă este mai curând efect și mai puțin cauză.

Recitirea lui Sandu Aldea și confruntarea lui cu scriitori mai aproape de noi, deschide porțile unui mare adevăr: mișcarea semănătoristă a încetat odată cu dispariția „Semănătorului”. Au rămas numai semănătoristi izolați. Dar n'a mai rămas „semănătorism”. Mai mult. Ceiace numim noi azi semănătorism nu este decât „sensibilitate semănătoristă”. Fenomen care nu-i tot una cu semănătorismul. Distincția trebuie neapărat făcută. Deși asemănătoare, noțiunile nu pot fi suprapuse ca sens.

Procesul și-a urmat drumul său normal și — ca în orice bătălie — primele rânduri au căzut. Dar paguba e de fapt, cel puțin în egală măsură, câștig: trecând peste trupul primilor semănătoristi, mișcarea și-a urmat destinele ei, tinzând necesar spre această „sensibilitate nouă”.

În acest sens, semănătoristi trebuie să adevărat priviți — în efortul lor spre un specific autohton — drept veritabila generație de jertfă

a literaturii românești. Poate că Sandu Aldea și-a limitat, în chip conștient, activitatea literară: pornind evident din semănătorism și păstrându-se îndelung între hotarele lui, autorul celor „Două Neamuri” își definește distinct personalitatea tocmai prin elementul cu care a depășit genul: poezia naturii.

Căci semănătorismul a pus accentul lui grav pe om. Nu pe natură. Nici pe angrenarea amândorura. Exceptând pe d. Mihail Sadoveanu — ale cărui ape interioare erau prea bogate ca să rămână exclusiv în matca începutului — natura n'a fost mai adânc umanizată și slăvită mai pasionat de niciun prozator poporanist, ca de Sandu Aldea.

Eroii lui au fost ca toți ceilalți eroi semănătoriști: cheltuindu-și sufletul între patima trupului și cărciumă (cea mai predilectă temă semănătoristă), sau în conflictul dintre sătean și arendaș (strein, de preferință). Oamenii săi sunt într-o continuă mișcare. Nuvelele lui Sandu Aldea au, în majoritate, acțiuni precipitate.

Sunt gradate dramatic. Și nu arare ori terminate în melodramă. Cele mai multe subiecte și le-a ales din lumea acelora unde se zbate mai năvalnic instinctul: crăsmărițe, slugi și hoji de cai, oameni asprii și clocotitori. Statura lor sparge adesea vesmântul literar al cărților sale, ca niște viguroase țipete ale vieții primitive și nepotolite.

Dar cu Sandu Aldea a pătruns, mai ales, în literatură poezia câmpului. A Bărăganului. Nu e cel dintâi care-l cântă. E însă cel mai aproape de realitate. De sufletul vast și foșnitor al întin-

derilor fără sfârșit, asemenea unor necuprinse oceane pământene:

„De jur împrejurul lor Bărăganul, pustiu și prăfuit, se întindea tainic și amăgitor, mohorât și tăcut, sub marea limpede a cerului albastru. Miriștile galbene și uscate se pierdeau în depărțările nelămurite și numai câte un pâlce de salcâmi însemna ici-colea o insulă mai verde în nemișcătoarea mare ruginie a câmpului pârlit. Pe alocuri soarele lui August potopia întinderea liniștită în valurile de ape fantastice, care își tremurau neconținut orbitoarea lor sclipire”.

Ploaia pe Bărăgan:

„Picături mari de apă izbeau în ferestre cu un zgomot metalic, răpătau rezezi și răsunătoare pe acoperișul de tablă al hanului dela Trei Movile. În noaptea aceia rece de Noembrie, Bărăganul era cufundat într'un greu întuneric prin care trecea din când în când oftările prelungi ale vântului”.

* * *

Duiliu Zamfirescu înfățișase un Bărăgan agricol. Cu pluguri și semănători, decorativi ca în pastelurile lui Alexandri. Și cu vizibila tendință de crea un contrast. Iar, mai înainte, Al. Odobescu fragmentase imaginea calmă, de vis, a Bărăganului cu amintiri de artă și reminiscențe livrești. Copiașe câmpia pe stampe cu desemnuri streine.

O depersonalizase.

C. Sandu Aldea a alungat nălucile și a redat Bărăganului toată via lui poezie românească.

AL. BADAUȚĂ

SFÂNȚA CATERINA DIN SIENA

IMI port de-o zi uimirea de-alungul acestor ziduri de marmură și de piatră, răsărite cu veacuri în urmă între dealurile arse din preajmă.

Urmăresc petele de soare—roșu, verde, albastru, galben — pe lespezile înflorite de sub vitraliile Domului. Îi părăsesc tăcerea navatelor și mă cufund în tăcerea pietii din față. Urc cu ochii piramida dungată a fațadei gotice, tăiată net în cerul pe care lunecă pânze albe de corăbii naufragiate. Cine știe unde... Imi tremură în ochi încrepirea marmurei la soare. Rândunele încondeiază Domul cu slove necitețe de zbor negru.

Mă pierd prin îngrămădirea de case guralive, urc și cobor uliști pustii.

Din umbra unui cort de prăvălie, măn ochii de-alungul pietii adâncite din fața Palatului Comunal. . . Inchid ochii și o văd înfășată de lume, adunată de peste mări, pentru sârbătoarea Paliului din fiecare an. Obiceiu păstrat aidoma, de multe veacuri, consfințitor al semeției și încumentării seneze. . . Peste meterezele colțuroase ale palatului seniorial, se împletește efemer ecoul orelor cadence în clopotul dogit al turlei.

Imi plimb anacronismul printre afrescurile sălilor de adunare ale Ocărmuitorilor acestei cetăți, totdeauna apărătoare a neatârării poporului, prin care dăinuie înfloritoare.

Intr'un colț de muzeu, privesc dintr'o parte un bust de lut ars. De sub încovăetura frunții strânsă în candoarea inului, se prelungește drept,

nasul pe care se zbat ușor aripioarele nărilor, peste două crestături tăioase; printre ele, vorba e măsurată și împotrivirea n'o poate întâmpina. Unghiul pleoapelor se deschide semeț, cu căutătură dreaptă.

Falduri mărunte de năframă pe sub bărbia mică, se revarsă din creștetul fără podoabă.

„Busto di Santa Caterina”.

Icoana Sfintei din Siena, în căutarea căreia am poposit azi.

* * *

Iată-ne în Italia, pe vremea în care apele turluri ale Evului-mediu prind a se topi în marea clară a Renașterii: în tovărășia lui Dante, care izbutește să asigure dăinuirea misticismului o zi mai mult; în tovărășia lui Petrarca, la care misticismul rămâne doar pretext; în tovărășia lui Boccaccio, prin care se vădește violent sufletul neîncătușat al individului dornic de o viață nouă. Este răstimpul critic al laicizării Bisericii din Apus, al revalorificării formulelor pe care se întemeiază.

Iată-ne în acea Toscană, inimă a Italiei, văl-mășită de lupte partizane și de exaltare mistică. La Siena, Cetate strălucită, în care se întruchipase încă din timpul acela desăvârșirea atinsă vreodată de spiritul italic modern: semeție cavalierească în mânăuirea armelor, poetizare suptilă a evlaviei prin vers și grai și icoană, hărbăție,

simț clar al realităților politice, încredere în sine și măsurarea ei în fața oricui, Papă ori Impărat. Până la cel din urmă târgoveț, până la acea burgeoisie mărunță din care-a ieșit Caterina.

Siena. Primăvară. Dumineca Floriilor. 1347. Casa unui boiangiu sărac, dar cu frica lui Dumnezeu și cinstii; roiu de copii în preajmă. Și iată că două gemene vin să sporească răbojul crestat de douăzeci și patru de ori: două guri mai mult pentru părinte, o Sfântă mai mult pentru oameni.

Caterina, „cea fără pată”, după numele fecioarei din Alexandria. Născută, alăptată și crescută de-o mamă pe-atâta de bărbătoasă, pe cât îi era soțul de blajin și de evlavios; în prăvăli-oara sărăcăcioasă din marginea târgului, în care stăpânul, feciorii și calfele lucrau cu spor și îndemănare, sub oblăduirea icoanei din ungherul luminat.

1348. Molimă cumplită de ciună, cuibărită și în casa lor, dar de care copila fu cruțată prin ruga fierbinte a celor mari: în preajma înmuguririi ei la vîieață, nici o bucurie, nici o durere, nici o faptă nu se consfințea fără semnul pios al Crucii. Pe zarea încă aburită a minții sale, strălucea luminoasă doar slava de aur de pe fruntea Dumnezeirii. Strălucirea ei i-a dogorit sufletul, din anii copilăriei. În loc de povești, faptele martirilor și ale Cruceaților de curând întorși de peste mările păgâne. Cea dintâi spaimă: încercările de pe ulițele târgului, purtate în numele Bisericii lui Cristos. Cea dintâi uimire; arca de marmură a Catedralei, care tocmai se zidea.

La cinci ani, Caterina se deprinsese astfel să cânte, în genunchi pe scara prăvăliei, din treaptă 'n treaptă, ceas de ceas, rugăciunea zisă „salutul îngerului”, spre marea uimire a cumetrelor din vecini; iar unora îi se părea c'o văd desprinzându-se de pe lespezi, plutind în goliciunea aerului. Și se închinau sfioase.

Într-o zi, iat-o de mână cu un frate mai mare, coborînd spre casă pe-o ulicioară boltită: prin arcuțura de piatră veche, se lămurește pe dealul sorit din faț, biserica roșie a Sfântului Dominic.

Caterina se oprește cu ochii pironiți în gol: dintre valurile de lumină se înalță un alai de Sfinți și Petru, și Pavel, și Ioan, și norod de alte fețe strălucite, iar în mijlocul lor Isus, pe tron de împărat, bătut în ținte de mărgăritar, cu odăjdii daurite și cu coroană de Papă pe cap. El, cel mai mândru și frumos dintre toți, iată că-i vorbește, o întrebă; și fetița, prinde a-i răspunde... Într-acestea Ștefan s'a apropiat de casă. Se întoarce și o vede pe Caterina cu ochii ațintiți asupra bisericii. O ține de rău, de zguduie de mână și se miră când, cu plînsul în ochi, ciudoasă, Caterina îi răspunde: „Ah! de-ai vedea și tu frumusețea pe care-o văd eu, nu m-ai ține de rău!”

Pe vremea aceea, cu multă ocară și netrebnicie, Papii părăsiseră scaunul lor sfințit de Petru la Roma, spre a se statornici în cetatea Avignonului provençal. Iar Italia se măcina în cumplite vărsări de sânge, dela casă la casă, dela om la om, uitând de înjosirea încălcărilor străine, care altfel n'ar fi fost cu puțință. Ideia de unitate în formă romană, se depărtase de țărnițele ei și mai mult, odată cu Papalitatea, deținătoare a ideii latine și a crezului de înfrățire într'un ideal de sfântă universalitate.

Părăsită, Italia făcea răspunzători de toate aceste rele pe acei Papi cari lăsau să dăinuiască de cinci decenii această nouă captivitate babilonică. Poporul Italiei, trăind realitățile politice (atunci ca și azi) din tot sufletul, se îndârjea și mai crunt la auzul ocărilor, simoniilor și josi-nciilor din Avignon.

Caterina, din Siena ei cea semeață și necruțată, se infiripă cu această îndârjire în suflet. La Roma locul Papei, cu orice preț! La Roma, devenită în acest răstimp centrul ideal al unui miraj de unitate națională, impus o clipă de aventură neizbutită a republicanului Cola di Rienzo, gata să înfăptuiască, el, întoarcerea Păpilor la Sfântul Petru. În Roma, nădejdea și limanul tuturor conștiințelor cu durere de soarta Patriei, a lui Petrarca însuși, a lui Dante mai ales. Cu vremea, al Caterinei din Siena. Până atunci, purificarea propriului suflet, înfrângerea, prin disciplină trupească, a oricărei porniri lumești, spre a se face demnă de îndreptarea relelor pe care era chemată să le mântuiască.

Copilă încă, Sfânta Caterina — vorbește: legenda — aduna copii de-o seamă cu ea, rosteau în cor „Tatăl Nostru” și apoi se flagelau, spre a-și face trupul lesne îndurător de ciliciu. La șapte ani, extazul Crucii o tulbura tot mai des — miracol de precocitate mistică. Și așa, încă de-atunci, se abătu asupra-i gândul de-a se retrage într'un loc pustiu, să trăiască precum trăise Ioan Botezătorul; să urmeze mai ales învățătura Sfântului Dominic — modelul evlaviei din timpul său —, predicând întoarcerea păcătoșilor și curmarea ereziilor. Și așa, iată că într-o bună zi, fata bătrînului boiangiu, ia pe furis un coșuleț în care ascunde o bucată de pâine, o pornește dincolo de porțile târgului, se vede singură pe subt umbra firavă a măslinilor de pe lanurile pustii, urcă ponoare și se trezește în fața unei deschizături de peșteră.

Plânge de frică, dar se roagă; pe 'nserate gândul casei îi dă ghes, și se 'ntoarce, voioasă că ai ei nu prinseseră de veste, să se amărăscă. Pe îndelete, în mijlocul lumii, se schimbau în pustiu toate cele lumești în inima sa. De timpuriu Caterina își logodi astfel sufletul cu Isus, întru disprețul frumuseții subt care i se întruchipa făptura.

Către zece ani, după obiceiul vremii, gândiră s'o dea unui bărbat chipeș și cu stare. Dar Caterina, drept răspuns, își reteză singură podoaba părului și îndură pe răbdare orice ocară: să facă, drept pedeapsă, treaba cea mai josnică a casei. I se dădea astfel prilejul mult dorit să se umilească, și sufletul îi tresări de bucurie. Ai casei văzură într-o zi de-asupra capului ei un porumbel alb. O întrebă, dar copila nu știa nimic. Și astfel, îndurarea se pogori asupra-i.

O lăsară să se roage 'n voie într'o cămăruță, în care 'și macera trupul cu voluptate de neofit: dormea fără așternut, cu o piatră drept căpătâi; pe trup, ciliciul, încins cu lanț de fier. Cătrând rănile îi cotropiră carnea: de-acuma se făcuse demnă să îmbrace saul călugăresc. Pătîmi într-acestea de-o boală soră cu moartea, din pricina chinurilor la care se supuse de voie: bolnavă fu primită într'un cin de surori dominicane.

Iată însă că prinde a-i încolți în suflet ispită de-a răvni, acuma, la cele lumești, deslănțuindu-se în conștiința sa furtuna răscolitoare a îndoelii. Cu atâta mai înfricoșătoare, cu cât era de

o fire în care voința—la orice—nu cunoștea zăgazuri. Se năpusti, cu vrăsmășie sporită, asupra netrebnicului trup; iar în clipele de răgaz pe care și le dădea, prinse a silabisi cele dintâi slove pe cărțile de rugăciune și a purta pana șovăitoare pe marginea pergamentului. Totodată, îi incolți în minte gândul de-a se face de folos semenilor cari nu se bucurau de fericirea harului; să-i împace întru Domnul, spre mântuirea Bisericii, greu lovită de Satană; să-i ajute cu vorba, să le vină într'ajutor, holnavi și în suferință; să cerșească milă pentru ei.

Iată-o noaptea, gârbovită de povara traistei, colindând bordeele celor în lipsă; alinând boala, împărțindu-și hainele cu cei goi; ieșind în calea învrăjbiților crunți de sânge, cu Crucea în mâna plâpândă; iată-o predicând evanghelia îndurării și a înfrățirii; la nevoie, întinzând gâtul oșânditului pe butucul gădelui, îmbrățișându-i capul spintecat, să-i închidă ochii de pe răutățile lumii. La picioarele leproșilor; ocărită de popor; învinuită de turpitudini; răbdătoare și senină; lipsită de inima largă a prieteniei recunoscătoare; rău văzută de tovarăse; gata să fie izgonită din mănăstire, pentru abateri născocite dela viciaș ce s'ar fi convenit să ducă o fecioară.

La urmă, sfințenia Caterinei, priceperea, devotamentul, înțelepciunea ei, prinseră aripi și-i purtară faima dincolo de meleagurile Sienei. Căpeteni de oștiri, ocărnuitori și împuricați aiergau la sfatu-i luminat, bărbătos și dârz. Posteritatea ne-a păstrat epistole de-ale ei, scrise în acest scop pe la stăreți de mănăstiri, întemnițaților, seniorilor, femeilor netrebnice, Reginei Ioana din Napoli, Papei, Regelui Franței, Seniorilor din Siena, cât și unei întregi serii de partizani învrăjbiți de moarte, dar pe care izbuște să-i împace, prosternați în față-i, la picioarele altarului. Cu chipul acesta își începea adevărata operă de apostolat, care ne dă totodată puțința să surprindem natura intimă și specifică a misticismului italian din acel răstimp: un misticism înstrăinat de extazul amorțit, covârșitor, așa cum l'am întâlnit și la Jacopone din Todî.

Cetatea Sienei o trimete cu solie la cetățile cu care se războia; cinste de care vre-o altă femeie nici când se mai bucurase. Umilă, cinstea nu-i ațăță trufia, ci se dedă cu mai multă râvnă la opera de împăcare a certurilor politice, și mai ales la aceea de readucere a Papei din străini. Pretutindeni primită cu alai de regină. Căci minuni săvârșea darul ei de convingere, prin scris sau prin viu grai, fie predicând, ori punând la cale o nouă Cruciată la Ierusalim, fie ținând de rău pe mai marii Bisericii, pentru halul în care lăsau să se prostească clerul. Ioana d'Arc nu s'a născut o singură dată. Iar dacă trupul sfintei italiene n'a cunoscut decât rănile Stigmatelor miraculoase, nu mai puțin i-a fost eroismul. Fără ca prin aceasta să se fi întunecat în inima ei o singură clipă duioșia femeiască, înrudită de aproape cu panteismul franciscan. „Nu vedeți că totul pe lume cinstește pe Dumnezeu și de El vorbește?” obișnuia să spună privind florile câmpului. Iar de i se ivea în cale un mușuroiu de furnici: „Ele, ca și mine, ieșit-au din sfânta minte a lui Dumnezeu, care cât s'a ostenit să întru-chipeze pe Ingeri, atât ca să facă furnicile și florile din pom“.

Dar scalda de sânge în care se zvârcoleau toate țările Europei pela 1370; molima și foametea care se culbăriseră ucigătoare pe țărnițele prea frumoasei Italii; zăbava Papei de a-veni într'ajutor, ba chiar bănuiala că purtarea sa înrăutățea starea de lucruri, treziră iarăși pe neînduplecata seneză din această extaziată reculegere și din grija mărunță de sărmanii pe care-i ajuta zi de zi. Prinse deci a scrie iarăși Papei, epistolă cu epistolă, îndemnându-l să curme odată acea războie, să se arăte demn de menirea lui, să pună la cale mult dorita Cruciată, să curățe uscăturile din preajmă-i fără milă, spre a nu da socoteală în fața lui Dumnezeu, care greu l'ar mai fi putut cruța! Să se întoarcă la Roma! „Să-mi fii bărbătos iar nu cu frica în sân. Răspunde glasului lui Dumnezeu care te chiamă, și vino de te așează pe locul glorioșului păstor Sfânt Petru al cărui vicar rămas-ai“. Să se scuture odată de luxuria și de venalitatea prelaților, de care se lăsase înconjurat în prealumeasca-i Curte din sensuala Provență! Să schimbe, din rădăcină, îndrumarea Bisericii, pe care o slujea ca ocărnuitor. Cu răul, de nu se putea altfel; cu fierul înroșit în foc și sânge.

Iar Papa, ascultător, trimise vorbă că se va întoarce la Roma.

Caterina îi pregătea înscăunarea printr'o neobosită operă de mijlocire și de împăcare a tuturor cetăților italiene în dușmănie, colindându-le rând pe rând și cu mare folos: sfetnică blajină, dar la împotrivire, biciul lui Dumnezeu. Mai mult ca oricând, se strădui pentru împăcarea dintre Papă și neînfricată Florență, din care pricină se văzu nevoită să ia calea lungă a Avignonului, să dea însăși ochii cu Papa Grigorie, deținătoare a soliei sufletesti a unui întreg popor părăsit, ea, umila fată a boiangiului din târgul Sienei. Avea pe atunci 29 de ani. Strălucirea și fastul de care se înconjurase Papa în orașelul de pe malurile Ronului, o îndurerară, fără s'o orbească ori să-i înfrângă semeția: Caterina se înfățișă Consistorului; spuse răsplat tot ce avea pe inimă; se înclinară prelații în fața priceperii ei întru cele omenesti; Papa îi incredință mijlocirea păcii, cu depline puteri. „Ca să vezi, sora mea — grăi Grigorie de pe tron — cât mai limpede că doresc pacea și înfrățirea, las totul pe mâna ta; numai de cinstea și binele Sfintei Biserici să ai milă“.

Soarta Italiei atârna astfel de priceperea și tragerea de inimă a acestei sărmane călugărițe penitente; iar răspunderea ce-o apăsa, avea să fie cu atâta mai greu de purtat, cu cât moravurile politice ale timpului erau mai pervertite: florentinii, pentru care mijlocise la Papă, își trădară cuvântul dat. Caterina nu lăsă totuși din mână armele convingerii și ale războirii cu răutatea omenescă, pentru mântuirea celor ce nu-și voiau binele: stăruise cu încăpățănare pentru înfrățirea lor, stăruie din răspuțeri pentru pornirea Cruciatei și pentru întoarcerea Papei: cele trei mari gânduri cari i-au pus stăpânire pe viciaș, până în clipa morții. Înălăturând cu asprime și răbdare uneltirile cardinalilor, crunt loviți în stricăciunea lor de îndemnul Caterinei la reorânduirea clerului papal, pe un temei cât mai aproape de spiritul cu adevărat evanghelic. Treccerea pe care-o avea acum în fața Papei, a Regilor și Căpitanilor: faima sfințeniei și înțelepciunii

sale; necruțarea cu care muștra, învrăjbiseră în potrivă-i trufia eclesiasticilor, palmuiți în față de acea femeie din popor; abia știutoare de carte, străină de supțilitatea teologică lor gănuoase. Bunul simț și sănătatea poporului din mijlocul căruia se ridicase, dezarmară încă odată răutatea, invidia și nemernicia unor servitori ai lui Dumnezeu, cari doar haina o mai păstrasera din atributele Dumnezeirii și cari se dovediră în stare să amenințe pe Papă cu otrăvirea, de s'ar fi lăsat înduplecat de îndemnul Caterinei, să-i osândească și să se întorcă la Roma. Iar Papa s'ar fi înfricoșat de această amenințare, fără sprijinul stăruitor al Caterinei. Care-i înfrânse șovăiala, înfrânse uneltiri și piedici, mânăndu-l în sfârșit pe valurile furtunoasei Tireniene, către coastele Statului papal, văduvit atât amar de vreme. Caterina din Siena înscăuna iarăși, pentru totdeauna, Papalitatea pe tronul roman al Sfântului Petru. Un gând scump inimei sale, poate cel mai chinuitor, se schimbă astfel într-o faptă. 1376. Pace nu-și dă însă, căci Patria îi era tot învrăjbită, clerul tot netrebnic. Se războește mai departe, găsind puteri sporite în strălucita izbândă romană, pe care vrea s'o desăvârșească: întărind sufletul Papei, cuprins iarăși de îndoeli și slăbiciuni, în fața neîntreruptelor frământări și curse trădătoare.

Prinsă până într'atăta de griji, nici măcar se duse să vadă încoronarea Papei în Vatican; ci apucă iarăși calea Florenței, cuibul vrajbei încă-pătânate și rebele. Tot acolo pune la cale îndreptarea necruțătoare a moravurilor preoțești, pe care o impune, fără frică, cu toate greutatețile ce se iviseră în calea Papei la Roma, cu toată răscoala și vărsarea de sânge, cu orice primejdie, cu toată moartea Papei Grigorie XI, marele ei ocrotitor și ocrotit. Până străvezie dar tare la orice vânt, spintecă vălmășagul de ape, peste care o mânase pornirea sufletului și cheuarea lui Dumnezeu: aripă luminoasă de Arhanghel pe marea lumii.

La Florența, pentru îndârjirea ei la bine și neînduplecarea la rău, era cât pe-aci să cadă ucisă de mercenarii celor pe care-i prigonea; dar Cerul nu se îndură să-i dea bucuria aprig-doriturii martiraj: în față-i, se prăbușiră la pământ securile și halebardele. Iar Caterina, surzătoare, se pierdu în pâlcurile de norod adunat, să-i predice mai departe înfrățirea aducătoare de pace și cuvioșie.

Nici mai puțin luminată și de hotărâtor folos se dovedi Caterina în marele cataclism ce se abătă asupra Papalității, odată cu urcarea lui Urban VI pe tron și cu apariția antipapilor schismatici, mai ales atunci când, chemată stăruitor la Roma, își spuse gândul în fața Consistorului de cardinali și nu lipsi de sprijinul său inimos potolirea cruntului războiu civil care urmă. Menirea îi fu să învingă și de data aceasta, primind apoi, umilă, binecuvântarea Papei și a întregii Biserici de Apus. Iată cel mai frământat și dureros răstimp din viața Caterinei. Moartea o pândi iarăși de mai multe ori. Voită de Cer nu de oameni, se apropia totuși.

Nimbul de glorie îi strălucea acum în văzul tuturor, italieni și străini, mari și mici, în jurul frunții. Papalitatea era mântuită. Prestigiul romanității ei, reîntronat. Schismele aproape stinse; cruciata cu puțință. Sufletul i se cruțase ne-

pătat, de atâtea atingeri cu lumea și cu joshicia ei; cu lumea, care-o veneră acumă ca pe-o sfântă. Trupul i se dăduse învins, de multele neîndurări la care — cu voluptate — fusese osândit. Doar sufletul — mereu același — de-l mai ținea în viață, cât de cât. Prea puțin.

Caterina putea să moară.

1380. La Roma, unde-o prinseseră împrejurările. Departe de Siena părinților și străbunilor. Târîndu-se, în fiecare dimineață, până la Sfântul Petru, pentru Sfânta Liturghie. Lăsând în grijă Papei, cu limbă de moarte, să-i fie milă de oameni. Luptându-se cu moartea, în ziua de Bobotează a celui an, după 33 de viață, după o sută câte se numără zilele agoniei sale. La căpătâi, surori și frați călugări, maică-șă bătrână și prosternată durerii. Ingânând dorințele din urmă ale testamentului bogățiilor sale sufletești, călugărului drag printre cei dragi.

Gânduri duiosae pentru tovarăși; porunci de supunere în fața Papei; spovedanie în auzul tuturor; tăria gândului de mântuire a Bisericii și a Catholicismului roman, numai prin pace și pi-oasă oblađuire.

Așa muri Sfânta Caterina din Siena întru Domnul, în ziua de 29 Aprilie 1380, în Roma Papilor reîntronaiți prin fapta și cuminența ei.

Plănsă și adorată de toți cei ce-o prigoniseră, dar care-i resimțeau acumă sfintele binefaceri. În mormântată cu fast de suverană, cu alai de fețe luminate și de norod calic. După cinci ani, capul îi fu duș în raclă de argint la Siena și îngropat la picioarele altarului din San Domenico al copilăriei sale.

* * *

Coborând ulița boltită spre biserică din deal, deslușesc în închipuire procesiunea îngropării moaștelor. În dimineața de primăvară toscană, se împletesc sub arcitura cerului ecourile de clopot din turla Catedralei și a Palatului Senorial. Călugări duc racla de argint pe palme; preoți prohodesc; poporul se descopere, iar copilule seneze întind pe brațe maldăre de flori; în urmă, bocește mama Caterinei popolana bătrână și fără plâns în ochi. Soarele împânzește în jurul raclei nimb de beteală pentru Logodnica lui Ius.

Urc piepțiș o altă uliță, în căutarea casei din marginea Fontebrandei, în care-a văzut lumina zilei copila bolangitului Benincașa. Amiaza dogorește în creștet. Pe jghiabul de piatră al uliței, se prelinge spălătura roșcată a postăvarilor din partea locului. Prin ușile de perete răzbat accentele sonore ale neîntrecutului grai senez. Doi copii rostogolesc o țingire peste un prag. O fetiță îmi înfige cu de-a sila un buchet de violete în buzunarul hainei și întinde mâna. Mai sus, un havuz de piatră la care trei gospodine bat albiturile și cântă.

Via Fontebranda. Contrada dell'Oca.. Deslușesc o lespede în zid. „Al tempo del Governatore de la contrada, Carlo Alberto Cambi, l'anno MDCCCLXXXVII..”. Trag de clopot. Prin ușă se strecoară o drăgă de răcoare și o gură plină de călugăr. E ceasul amiezii și mă poartă grăbit prin încăperile mai mult goale ale umilei case, cu gândul la merindea părăsită nevolnic.

Intr'un colț de cămăruță neguroasă, o piatră cu pete roșii: așternutul Sfintei Caterina, pătat

de rana Stigmatelor. Pata mi se înfige în ochi; simt arsura pietrii pe obraz.

... Din colțul băncii de lemn a vagonului, mai coprind odată împânzirea caselor aburite de lună, peste tălăzuirea cărora plutește catarul de piatră al Palatului Comunal. Pe silueta Domului se profilează aproape, imens, nasul preotului adormit, alături de care mi-am făcut culcuș.

Trenul urcă din greu măgurile pleșuve din marginea târgului, lăsat în adormirea maiestății sale medievale.

Pe fereastra deschisă a vagonului se rostogo-

lesc, șuerătoare, serpentine de aer proaspăt și limbi de fum aprins. Din huruitul lunecos de fiare, se desprinde sforăitura sănătoasă a preotului de alături. O scântee pripășită pe fereastră, ne sfredeleşte țihna și, fără ocol, stigmatizează nasul celui adormit.

Trenul punctează cu stele roșii umbra prin care abia mai ghicesc geana de lumină, subt care adoarme de veacuri cetatea Caterinei din Siena. Luâte de vânt, stelele roșii se topec în valuri de foc, peste care trece vămile văzduhului năluca Fecioarei.

ALEXANDRU MARCU

CRONICA LITERARA

PE URMELE LUI HARAP-ALB¹⁾ ○

IZVOARELE basmelor lui Ion Creangă trebuie să fie aceleași cu ale „Ozanei cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul”. Zadarnic să i le cauți. Te bucuri, cum ne-am bucurat până acum fără cercetare, de alaiul lor pestriț, cu uriași și cu flecari trecând prin poeni și destrămându-se la o clipire din ochi.

Ivan Turbincă spune însă singur din ce țară vine. Și n'a venit singur. În tovărășia lui rusească, în tolba pusă în băț, s'au strecurat și părți, părți din Povestea lui Harap Alb. Le-am găsit în cunoscuta colecție „Die Märchen der Weltliteratur”, în volumul de Povești rusești traduse de August von Löwis of Menar (Eugen Diedrichs, Jena 1921). Mi-e prea drag Ion Creangă Humuleșteanul, și-l știu atâtor drag, ca să nu folosesc acest prilej de amintire. Cred că n'am să-l schimb într-o lecție de literatură populară comparată. Am să încerc să scriu așa ca și cum scriitorul ar asculta și el, cu capul lui băgat între umeri și cu ochii scăpărători de istețime. O glumă de-a lui mă va opri, când apropieri prea învătate or da să mă abată dela bunul simț sănătos și neted.

O cercetare de izvoare pentru basm duce de obicei departe. Basmul îspitește și e călător. Aceeaș întâmplare minunată, cunoscută de o mie sau de mai multe mii de ani în India, pornește de-acolo, mai tainic decât semințele rare ale Răsăritului depărtat din Evul Mediu într'un toiag de drum scobit pe dinăuntru, și se aude în Europa în țări de Miazănoapte sau mediteraneene, legată cu tot felul de amănunte de noul pământ și păstrând cu toate acestea urzeala de-acasă. Cine a adus-o? Cum s'a făcut trecerea în noile graiuri? Nimeni nu a fost colorat-o la plecare, cum se colorează apele care intră în peșteri, ca să se știe dacă nu sunt tot ele într'un râu izvorit

1. Zilele acestea „Convorbirile Literare” au sărbătorit 60 de ani dela apariție. De apariție propriu zisă au avut mai puțin, dacă se scad anii de intrerupere ai ocupației dușmane. Cu acest prilej li s'a cerut, atât colaboratorilor mai vechi și rai mari cât și celor mai proaspeți și mai mărunți, colaborarea la un număr festiv.

Ștind cât de mare e numărul acestora și ce ar putea să însemne o asemenea înmănușare: n'am gândit să scriu articolul, dar să-l dau în altă parte. Puteam să cinstesc astfel „Convorbirile”, — după putere, nu după cuvîntul — fără să le cad sarcină. Iar „Gândirea” își deschide și ea paginile, mai tinere, sărbătorilor.

bogat la zeci de kilometri de-acolo. O întâlnim aici și dincolo, fără să-i cunoaștem decât rareori cărările întortochiate și anonime de sosire.

Aceeaș cercetare, pentru basmele lui Ion Creangă, e de două ori mai grea. Ce-a rămas din motivul popular, cu eroii ruți de loc și despersonalizați până aproape de abstracția de simbol a ideilor morale și a literaturii gnomice, în pozițiile vii, cu trăsături aproape autobiografice, ale marelui povestitor?

Ceeace a făcut Vasile Alecsandri din cântecul bătrânesc, strâns, ca Miorița, dela vreun baciu Udrea, care sufla din buciom prin Ceahlău de răsunau munții, ca și cum ar fi vrut să cheme de pe vechile drumuri de țară și din veacurile de demult pe toți câți scorniseră și cântaseră acele cântece, era, față de Creangă, numai o sfioasă încercare de îmbunătățire a unui literat. Humuleșteanul era el însuși un basmaș popular, meșter și ascuțit la limbă, care aducea în veselja fiiuței lui veselia creatoare a genului, parcă mai meșter și ascuțit la spus decât la scris, oricât de mare îi e meșteșugul aci. Firul prins în anii frațezi se împletește cu întâmplări proprii de mai târziu și cu zugrăvire de locuri cunoscute, ca să se ivească deodată, la urmă, așa de nou și de strălucit încât anevoie se mai poate descoperi partea adusă de fiecare.

Basmul lui Creangă arată să jasă de atâtea ori, ca un episod abta alterat, din „Amintiri din copilărie”, iar în „Amintiri din copilărie” te crezi în destule rânduri prin lumea, tăiată cu alte foarfece, a basmelor. Cine nu-l amestecă pe năpraznicul Oșlobanu, cel cu ciubotele dintr'o vacă și cu talpele din alta, cu vreunul din urieșii lui Harap Alb? Pe Nică Oșlobanu, care intrăcabă pe un căraș în drum, la Folticeni, cât cere pe un car cu lemne și, când i se par prea scumpe, numai un braț, acolo, de lodbe de fag, iar omul îi zice că i le-o da degeaba dacă le-o putea duce, „ia lemnele din carul omului câte unul, unul și le razămă în picioare lângă brațu-i; după aceea descinge brăul depe lângă sine și le împrejură legându-le frumuseț să nu se hrentuiască; apoi săltându-le și aburcându-le cam anevoie, le umflă în spate și la gazdă cu dăusele... Iar țăranul, făcându-și cruce, a rămas cu gura

căscată, fără să blestească un cuvânt". Și în o-
daia aceea plină de trecerea și de sunetul nume-
lui și al fluierului lui Moș Bodrângă, unde acelaș
Oșlobanu sare din somn răcnind ca un taur de
arsura până la os a poștei de hârtie și de scu,
aprinsă la talpă de Gâtlan și alți dascăli, nu ne
găsim parcă în încăperea de aramă, abia, abia
incropită de suflarea lui Gerilă, la un joc al
namilelor de basm, Setilă și Flămânzilă și Pă-
sări-Lăți-Lungilă și cum le mai zice, așteptând
să le deschidă ușile cu sloiuri de ghiță pe-afară,
oamenii împăratului Roșu? Lacul lui Michiduță
și al lui Scaraoțchi din Dănilă Prepeleac seamă-
nă aidoma cu balta unde Ion al lui Ștefan a Fe-
trei „zvârliă pietrele pe rând în știoalna unde se
scâldea: una pentru Dumnezeu și una pentru dra-
cul, făcând parte dreaptă la amândoi; apoi mai
zvârlea câteva de incuța pe dracul în fundul
știoalnei, cu bulbucii la gură; ș'apoi, huștiuluc!
și el în știoalnă, de-acufundul, să prindă pe dra-
cul de-un picior, căci așa li-era obiceiul să facă
la scaldat, de pe când Adam Babadam". Dar pil-
dele ar fi nenumărate.

Cum s'a plimbat pe la noi „Corabia zburătoare”,
basmul rus care a intrat, cu oarecare schim-
bări, în Harap Alb? El a dat numai crâmpelul
dela sfârșit, cel mai epic însă al basmului român,
cu trecerea prin păduri și peste ape a eroului,
într'o tovarășie mereu sportivă de tot mai nefin-
chipuie fapțuri, către curțile cu fata năzdrăva-
nă ale lui Roșu împărat. Ceeace avea formal
rusesc s'a șters. Vom vedea că a rămas atâta din
dusul ascuns.

Pe când basmul nostru e despersonalizat și
destărat, în basmul rusesc de multe ori nota na-
țională tresare prin fund ca o fugă de zurgălăi.
Aci, nu atât cuvântul de țar, care stă în loc de
împărat dela noi și n'avea poate cum să fie re-
dat altminteri, dar corabia aceea, cu prețul și
faima legate de ea, aduc mereu aminte de Petru-
cel-Mare, lucrând la Saardam. Corabia, în Ha-
rap Alb, e calul zburător, tovarășul nedespărțit
al lui Făt Frumos, nedespărțit nici în povestea
lui Creangă, pentrucă nu înșeală pe nimeni cu
ciudatul nume de împrumut.

Iată basmul rus pe scurt.

A fost odată un om și o femeie, care aveau trei
băieți: doi cuminți și unul prost. Pe cei cuminți
mama și tatăl lor îi răsfățau și le dădeau în fie-
care săptămână câte o cămașă curată; iar de cel
prost rădeau, pentrucă stătea toată ziua pe va-
tră, într'o cămașă murdară și fără itari.

Și într'o zi a venit vorbă dela Țar, să se adune
toți supușii la el la ospăț; și cui avea să fie în
stare să facă o corabie care putea să zboare, și
venea în ea, era să-i dea fata lui de nevastă.

Atunci cei doi băieți cuminți au cerut să se
ducă. Părinții întâiu nu s'au învoit, dar apoi
le-au dat pâine albă, un purcel fript și o sticlă
de rachiu și i-au lăsat. Proslul de colo de pe va-
tră, că nu, că să plece și el. L-au răs ei, dar
n'au avut încotro și l-au pornit cu pâine
neagră uscată și cu o sticlă de apă în traistă.

Pe drum a întâlnit un moș, cu barbă albă până
în brâu. „Bună ziua, bunicule”. — „Bună ziua,
fiule”. — „Unde te duci, bătrânule?” — „Ia,
umblu prin lume și ajut pe cei în nevoie. Dar tu?”
Și după ce a aflat și i-a binecuvântat traista, de
a scos pâine albă și rachiu din ea, din care au
ospătat împreună, i-a spus ce are de făcut. Să
se ducă până în pădure, să dea cu toporul într'un

pom, după ce are să facă trei cruci, și să se culce
la rădăcina lui până era să-l scoale cineva. Acel
cineva era să-i clădească și corabia. Atâta tre-
buia să nu uite: să ia cu el în corabie pe cine în-
tâlnea pe drum.

Cum i-a spus bătrânul așa s'a întâmplat. Și
iată-l zburând în corabia de aur, cu catarge de
argint și pânze de mătase, mai jos decât cerul
și mai sus decât pământul. Și cum zbura așa, a
văzut un om cu urechea la pământ, care i-a spus
că ascultă dacă s'a adunat lumea la ospățul îm-
părătesc, și l-a luat cu el. Mai departe a văzut
alt om, cu un picior legat la ureche, ca să nu
sară pe celălalt tărâm, cum ar fi pășit să le fi a-
vut pe amândouă slobode, și l-a luat și pe acesta.
Și la fel a făcut cu un arcaș, care întindea arcul
după o pasăre așezată pe o cracă la zece poște
de acolo, cu un om care ducea un sac de pâine în
spate și se văita că nu-i ajunge nici de-o gus-
tare și cu altul care dădea târcoale unui lac și
murea de sete, pentrucă apa numai a lui nu-l
putea potoli. I-a luat pe toți în corabie. Și a mai
 luat pe un om cu o legătură de pae, pe care dăcă
le risipeai pe jos mi se făceau brumă și zăpadă, și
pe altul cu o legătură de crăci, din care ieșeau
soldați.

Or fi mers mult, or fi mers puțin — în sfârșit
au ajuns la ospățul Țarului. Acolo erau mese în-
tînse în mijlocul ogrăzii și butoaie de cidru și de
rachiu aduse dearestogolul: mănâncă și bea, su-
fletele, cât vrei! Și oameni ce mai erau... lucru
știut! Jumătate din împărăție se adunase, și bă-
trâni și tineri și boeri și cerșetori, ca la jarmaroc,
mă rog!

Țarul a zărit corabia de aur priponită la fe-
reastră și nu-i venea să-și creadă ochilor că a co-
borât din ea un țăran peticit, căruia trebuia să-și
dea acum fata. S'a gândit atunci să-l pue la în-
cercare.

Și a poruncit slugii să-i spună ca, mai înainte
să se ridice oamenii dela masă, să-i aducă apă
de viață și de sănătate, că de unde nu, nu numai
că n'o are pe fată, dar unde-i stau picioarele a-
vea să-i stea și capul. Auzilă îi spusese băiatului
de poruncă înainte să vie sluga, iar luțilă și-a
desfăcut piciorul dela ureche și cât ai zice una
a ajuns și a luat apă. Dar știind că-i prea de vre-
me s'a culcat sub o roată de moară. Și-a dormit!
Băiatul se uita cum se apropia clipa strănsului
mesei și făcea fețe, fețe. Atunci Auzilă a pus u-
rechea la pământ și l-a auzit pe luțilă cum sfo-
raia sub roata morii, iar Arcașul a tras cu arcul
și țândările morii l-au trezit pe adormit. Țarul a
avut apa la timp.

Țarul i-a mai cerut băiatului să mănânce cu
soții lui șase perechi de boi fripți și pâinea din
patruzeci de cuptoare, că de unde nu... Auzilă îi
spunea iară porunca înainte să vie crănicul și
băiatul plângea. El nu putea să mănânce nici o
singură pâine. Când s'a apucat însă Lăcomilă,
nu numai că n'a mai lăsat nimic, dar se plângea
și mai vrea cel puțin o cojiță.

Și le-a mai cerut Țarul să bea patruzeci de sa-
cale de apă de câte patruzeci de găleți, și patru-
zeci de butii de vin, și Bejilă le-a supt și nu se
săturase; să facă băiatul o bae într'o cămară în-
călzită pe furiș la roșu, și Gerosul și-a împrăștiat
ințrând, pacle lui de frig, încât a douazi dărdă-
iau oamenii Țarului veniți să-i culeagă cenuse;
și înșfârșit, să-i dea un regiment de soldați, și
regimentul îmbrăcat în fier, ieșit din crăcile o-

mului din pădure, se mișca pe uliți din zori și seula cu trâmbețele lui pe Țar din somn.

Băiatul venea în fruntea regimentului călare pe un cal ca pana corbului, și cu colonelul la spate. El a intrat în palat și Țarul l-a luat în brațe și l-a sărutat. — „Sezi jos, dragă ginere!” Fata a ieșit și ea din odăile ei și a răs veselă când a văzut de ce chipesh bărbat avea parte. S'au cununat repede și s'a făcut un ospăț, că se înălța fumul până la cer și rămânea spânzurat în nori. Dar când am plecat dela ospăț și m'am uitat la nori, am căzut pe spate; și cum căzusem, m'am trezit deodată aici. Mi-ați cerut o poveste și v'am spus una nici prea lungă, nici prea scurtă, așa ca dela mine la Dumneavoastră. (Russische Volksmärchen pag. 8—18).

Ziceam că, formal, basmul rusesc s'a topit bine în Povestea lui Harap Alb. Am lăsat dinadins în acest rezumat, mai largi părțile de culoare locală, ca să se simtă acest lucru fără desvoltări. Nu poate fi îndoială că ne aflăm înaintea aceluiaș subiect. E sigur și că subiectul e original rusesc? Voi face numai decăt dovada.

Basmul rusesc e restrâns în al nostru numai la un episod, potrivit firește după întreg și după noile legături. Tocmai acest episod rămâne însă unic în literatura basmelor noastre, cu alaiul celor șapte uriași atât de fantastici și fără asemănare sau din-no-ivire în creațiile vecine. Cam aceiași năzdrăvani se întorc de obicei în ele, fie și sub nume și oarecare însușiri deosebite. Dar unde se mai întâlnește la noi selenarul Păsări-Lății-Lungilă, Ochilă cel ciclopic, buzatal Setilă, unde ceilalți? Aici e o lume nouă, care trebuie să-și aibă un înțeles propriu îndărătul ei, până la care nu ne-a lăsat să ajungem mai înainte tocmai înșirarea zgomotoasă, veselă și nluitoare a acestor matahale drumețe. S'au arătat, Creangă i-a prins o clipă pentru literatura noastră în năvoadele lui vrăjite, și apoi s'au scufundat iară subț orizont, subț orizontul stepei rușești, între ai lor, acasă.

Pentru că acolo cei șapte sunt într'adevăr între ai lor, într'o tovrășie de isprăvi neîntreruptă și într'un cadru peste care domnesc turlele de aur ale lavrelor bizantine kieviene sau meterezele crestate de kremline ale marilor duci creștinători, la marginea câmpurilor ierboase cu ape domoale.

Cred că în subiectul „Corăbiei zburătoare”, și prin urmare și în partea corespunzătoare din Povestea lui Harap Alb, se găsec, printr'o proiecție și prelucrare obișnuită, din alt domeniu de creație populară, cei mai străluciți eroi ai cântecului bătrânesc rus.

Literatura populară epică rusească e alcătuită, ca și a noastră, din lucrări în versuri și lucrări în proză. Cele dintâi sunt cântecele bătrânești, starina, într'o numire foarte apropiată prin înțeles de cea română, sau băline, după un cuvânt care înseamnă povestire, luat din greșală din cea mai veche poemă epică rusă, „Povestea isprăvilor de vitejie ale lui Igor”, drept termenul însuș al timpului și ajuns astăzi, prin întrebunțare generală, într'adevăr popular (Arthur Luther, Geschichte der russischen Literatur, Leipzig 1924). Lor ar fi să le adauge și creațiile epice populare religioase. Celelalte sunt basmele.

Cântecul bătrânesc se plimbă greu peste hotare, pentru că e istoric și faptele lui nu pot găsi răsunset în străini; el e însă, chiar acolo unde s'a

născut, ceva subțire, pentru fețe și prilejuri mai rare. Versul însuș, cu porunca redării întocmai, sau aproape, e o stavilă. Cântecul bătrânesc ajunge cu toate acestea și la îndemâna celor mulți și mărunți, și poate apoi trece și hotarele, în alcătuirea mult mai îmbietoare a basmului. Basmul e un prieten al copiilor și al bătrânelor și se desfășoară fermecat, la un colț de vatră, în palpăirile cu umbră mare, ale flacărilor, intim, în doi, fără trebuința unor adunări sau ospete cu lăutari învățați. Imprumuturile de subiect ale basmelor dela băline s'au făcut ușor, dintru început.

Mi se pare că nu greșesc dacă descopăr și în „Corabia zburătoare” an asemenea imprumut. Cel mai vestit viteză, „bogatăr”, al cântecelor bătrânești ruse e cazacul Ilia Muromet. Iână la 55 de ani el zăcea fără putere în coliba lui tat-său și nu era în stare să-și miște nici un mădu-lar. Într'o zi au venit în casa lor niște călători la locurile sfinte și i-au cerut de băut. Ilia se apăra că nu poate, dar oaspeții nu l-au slăbit. Și iată că s'a sculat de-a adus apă și de-atunci s'a simțit fără pereche de tare și a plecat în lume după isprăvi vitejești. A avut ca tovarăși pe Dobrânia Nichitici și pe Alioșa Popovici, cu cari a slujit pe Vladimir-cel-sfânt și făcea de pază la marginea stepei. Aceasta e legătura de mai târziu, cu istoria, pentru că legătura cu mitul merge la zeul Perun, al trăsnetului, pe care l-au aruncat Rușii în Nipru când au primit botezul. Zeul era de Lemn și apa curgătoare!.. Vitejii erau cu toții însă șapte. Povestea sfârșitului lor e aceeași.

După o strălucită biruință asupra Tătarilor (cântecul bătrânesc nu se sfiește să așeze pe Tătari în zilele lui Vladimir-cel-sfânt!) vitejii se laudă că umerii li sunt încă neobosiți, cați gata, săbiile tăioase. Iar poznașul de Alioșa Popovici zice: De-ar veni și un dușman care nu e de pe lumea asta, și l-am doborî!” Abia îi scăpase smintitul de cuvânt, că răsar ca din pământ doi războinici și-i chiamă la luptă. „Nu-i nimic, dacă noi suntem numai doi, iar voi șapte”. Alioșa tabără pe ei și le despică țestele, dar în loc de doi războinici se fac patru. Dobrânia trece la rând, dar din cei patru ies opt, cu cari se măsoară ca în glumă Ilia. Și așa mereu, oastea dușmană crește până când vitejii nu mai au altceva de făcut decăt să fugă. Aleargă la munte călări, ca să se ascundă în peșteri. Dar cum se atinge de stâncă unul, cum se face de piatră. „Și de-atunci nu mai sunt bogatari în sfânta Rusie!” sună versul de incheiere al bălinei (Luther pag. 19, 20).

Ba mai sunt, dar în basme! Minunații uriași ai „Corăbiei”, și adică și ai Povestei lui Harap Alb, cei șapte voinici cu puteri supraomenești, schimbați la față de poveste, sunt chiar ceata lui Ilia Muromet. Creangă i-a păstrat câți erau la ei acasă, pentru că în Crăiasa Albinelor și în Crăiasa furnicilor nu trebuie văzută decăt o mică înlocuire de variație. Tovărășia rămâne tot a celor șapte. Băsmășul însuș nu bănuia, ce prisoare de preț făcuse, în ziua când, hotărându-se să scrie pătanile fiului de împărat, i-a prins de pe drumurile largilor bărağanuri și l-a inconjucat de întâlniții accia ai întâmplării.

Nu e vorba aici numai de un motiv popular rus. Tot din Creangă se găsec aproape aiodoma în Basmele populare rușești (Russische Volks-

märchen): Fata babei și fata moșneagului, Povestea porcului, destul din Dănilă Prepelca, începutul chiar din Harap Alb, cu încercările cu fiare dela pod, și episodul însuși al spânului. Basmul, fulgi de păpădie călători... Intre chiar scoarțele acelei cărți, și de rândul acesta privindu-i pe Ruși, își dau doar întâlnire Sigfird cu toată legenda scandinavă trecută apoi în Cântecul Nibelungilor, eroi cu tichia care face nevăzut, Statu-palmă-barbă-cot, cu numele întocmai, aducând aminte de Alberic păzitorul de comori

al Țării Negurilor; e acolo Regele Oh, verde peste o lume verde, atâta din Grimm. O-mie-și-una de nopți, sunt izvoarele dulci ale Bibliei, călăreți, cu ochi cărpiți, tătari. Basmul, fulgi de păpădie călători...

În povestea lui Harap Alb e ceva mai mult: o desfășurare în toată măreția lui, beată de viață și descumpănită, a celui mai vechiu trecut legendar rusesc. El s'a oglindit acolo și ne rămâne, între florile de câmp ale celui mai proaspăt scris al nostru.

EMANOIL BUCUȚA

CRONICA PLASTICA

VIRGIL DĂRĂSCU

În anii din urmă, numele pictorului Virgil Dărăscu a fost de multe ori uitat, când s'au încheiat, în scris și în cuvânt, părerile despre arta plastică românească, astfel că și arta lui, foarte reprezentativă pentru cea mai prețioasă concepție a impresionismului de la noi, a rămas nu odată trecută cu vederea, deși e un pion de însemnătate organică în dezvoltarea picturii noastre. În izolarea aceasta ce poate avea un înțeles foarte binefăcător, domnul Dărăscu și-a văzut de lucru. Cu alte cuvinte, îndrăgostirea artistului pentru tot ce e culoare diafană, puternică sau vehementă fășnită, pentru tot ce e nuanță și pitoresc: și-a creat poteci spre obârșii noi. Poteciile n'au întotdeauna caracterul unor preocupări și realizări mai definitive și nici nu vor să-l aibe. Se mulțumesc cu titlul de experiență, care primește însă, în cazul acesta nuanța fericită a unei individualități libere ce nu se 'nchină decât înaintea tainei propriului viitor. Privit și din acest punct de vedere care trece dincolo de funcțiunea artistică a domnului Dărăscu, expozantul ce și-a strâns lucrările sub inscripția nu mai puțin desvăluitoare „Venezzia” e un impresionist în cel mai bun și cel mai radical înțeles al cuvântului. Schițarea unei impresii de culoare rămâne, în pictura domnului Dărăscu, identică cu însuși emoția artistică, cu seva de viață a sensibilității. Firește că pentru un artist o asemenea structură interioară, Veneția cu nesfârșitele, inepuizabilele ei game de culori, rămâne împărăția tuturor visurilor. Toți cei îndrăgostiți de culori calde au găsit la Veneția realizarea unui colț de lume, încheșat din culorile cele mai intense și transparente. De la Guardi la Turner de la Claude Monet la van Dongen, lanțul colorisților a trecut de mii de ori prin lumea lagunelor, astfel că motivele au devenit destul de banale, au devenit chiar un fel de curse pentru cei slabi și pericole pentru toți. La Veneția, motivele trebuiesc învinse de pictori, căci altminteri descriptivul culorilor, găsit de artiști în peisagiul de apă și de ziduri colorate al orașului vrăjitor, nu mai lasă loc unei adevărate interpretări, întocmai cum o poemă foarte complicată și descriptivă nu mai dă posibilități unei traduceri în note muzicale. Dintre artiștii români, numai

meșterul George Petrașcu și domnul Dărăscu au știut să prefacă peisagiul venețian într'un întreg de culoare care trece dincolo de pitorescul motivelor, impunându-se deseori numai prin personalitatea artistului. Domnul Dărăscu e, de sigur, mult mai aproape de motiv și de beția reală a culorilor venețiene, decât severul interpret Petrașcu, dar calitatea picturală până și a amănuntelor e nu rareori atât de superioară, atât de diferențiată și de variată de dragul armoniilor, încât impresionismul lui, ațâțat de splendoarea coloristică a motivelor, își cucerește un loc aparte, fără ca pictorul să fie sclavul naturii, sclavul impresiilor. Dimpotrivă, domnul Dărăscu intervine deseori, schimbând aspectul concret al lucrurilor, înlăturând umbre prea aspre care prin incisivitatea lor ar tăia cu elemente oarecum grafice întregul de culoare, muzica planurilor ce rămâne, firește idealul oricărui impresionist adevărat.

Inegalitățile picturii domnului Virgil Dărăscu provin totuși din îndrăgirea culorilor prea intense, din motive care tentează la desechilibrări, din violențe de lumini ce nu pot fi cumpănite îndeajuns. Marea, veșnicul motiv al atâtor colorisți, radiază tocmai la Veneția într'un colorit extremist, care stânjenește realizarea trecerilor lene. Intre un ultramarin, un alb-argintiu, un roșu și un portocaliu își desfășoară bogăția așa că și domnul Dărăscu a fost scut de plinătatea atotputernică a acestor culori, fără ca întotdeauna să-și poată menține cumpătul necesar. Că și în trecut însă, culorile mai stinse, cenușiurile și albastrurile mai stinse, subtil liferențiate între nuanțe de alb, verde și trandafiriu, sunt cele mai prețioase. Câteva canaluri și ziduri vechi, prinse în variațiunile acestor cenușuri, ne-au fost înfățișate în realizări de o rară factură coloristică. Argintiurile sunt de o nobleță, cum se pot întâlni altminteri numai în diafanele minuni ale meșterului Pallady, cu toate că structura materiei e mult mai solid definită în peisagiile coloristului Dărăscu. Cât de superior e meștesugul pictural al acestei arte, se poate lesne recunoaște în aceste lucrări, dominate de nuanțele cenușiurilor, alături de care bucățile stropite în culori mai stridente se mențin mai cu

greutate. Ele însă, înseamnă drumul sincer al pictorului, ele ne arată că noblețea își va cucerii și un domeniu mai răsunător în vâlvătaiele culorilor. Sedusă de soarele scaldat parcă în cernețurile diferite de anilină, severitatea artistului, în jurul căreia s'a aprins vârtejul de vrajă al sufletului, s'a prefăcut uneori într-o contemplare

mai pasivă, astfel că motivele domină numai prin decorativul pitorescului lor. Dar pictorul Dărăscu, dornic de luptă grea în lumea de culoare a Veneției, se va regăsi, odată cunoscător al Sudului amic și inamic, în chipul lumii de pretutindeni.

O. W. CISEK

DRAMA ȘI TEATRU

„Allegro, ma non troppo“, de Ion Minulescu

În ficcare an ce trece, Ion Minulescu deschide cu ritualul obișnuit încă un oblon din tripticul său dramatic anunțat. Și publicul, curios, stă și așteaptă, după motivul central: „Manechinul sentimental“, acum aripa din stânga, a inimii (Allegro. . . fiind piesa cea mai dragă autorului ei); mâine cea din dreapta, „Amantul anonim“ — pare-mi-se, abia însuflețită printre filele unui manuscris neterminat.

Nu e povestea unui rege mare și nici a unui șir de regi, pe cari istoria și o dramă să nu-i poată cuprinde; nu e nici succesiunea unor idei-mame care să se germineze una pe cealaltă. E mai degrabă o obsesie, e un leit-motiv anecdotic în care se toarnă o urzeală de suflete, motiv cu totul interesant prin vitalitatea lui pe care o dovedește, atât din punctul de vedere al autorului cât și al publicului.

De două ori până acum principala îndeletnicire a personajilor minulesciane ni s'a arătat a fi construcția unei piese de teatru. Trilogia aceasta, când va fi gata va putea figura ca o cronică a colaborărilor, cu atât mai încăpățânate și pasionate, cu cât unesc mai totdeauna pe un profesionist al scrisului cu un personajiu din lumea din afară.

Problema aceasta specioasă deși revine purtătoare de evenimente și nume nouă, nu plictisește publicul, ba dimpotrivă îi crează un interes și o înțelegere și mai intimă pentru cele ce se vor petrece în acest cadru. Se dozează în a luat puțin secret profesional și, astfel, spectatorul mulțumitor că e făcut și el părtaș la o taină mare, jumătate măgulit și jumătate pasionat, urmează, docil, pe autor.

Pentru Ion Minulescu, poetul cu mai multe coarde, stăruința aceasta însemnează mai mult decât o statornicie. Familia spiritelor înrudite lui odinioară, în literatura franceză, mai ales, era o familie abstractă pentru teatru, de domni cari nu se impalidau la lumina rampei. Prețiozitatea și ineditul cât mai colorat, mai săngerat și muzical, arabescu de vază sau de brocard, erau obiecte de altar, a căror colecționare alcătua o operă de castă, tăinuță, statică și izolată, care nu avea nimic de a face cu viața mai mult sau mai puțin stilizată, dar în care în mod fatal, trebuie să se înfioare și câteva fibre vii, așa cum o cere teatrul. Ion Minulescu însă, este un scriitor în perpetuu devenire!

Sigur, la un moment dat, pe dorul său de ex-

presivitate, controlându-și toate sursele de inspirație și găsindu-le nu numai în perfectă funcționare, dar și mai cuprinzătoare de lume, decât pe ale marilor sale rude străine, a pornit cu pas hotărât dintr'un domeniu în altul, din lirică în dramă, cu un scurt popas în poezia epică.

La primele sale încercări a construit în paravane mai degrabă decât în decor, în subiațete stilizări în care cuvântul cânta, desemna, colora dar nu umplea goluri, nu crea tiparele acelea în care un suflet prinde volum și evoluează prin spațiu.

Atras totuș stăruitor de scenă, Ion Minulescu și-a dat seamă că are de satisfăcut aci legi, cari nu-i permit să le supra construiască dacă nu le satisfăce, cel puțin în elementarele lor reguli.

Și cu încetul, dialogul său scântecător ajutându-i să-și facă loc prin căile dramei, noul poet dramatic a ajuns un pasionat al acestei tehnice, pe care deși o încalcă adeseori, încă o proslăvește, îi simte mereu prestigiul, până într'atât, încât a făcut din ea un cadru, cu urmare, creațiilor sale.

În „Allegro ma non troppo“, ca și în Manechinul sentimental, se colaborează în vederea unui mare succes de teatru.

Titu Mișoreanu, om practic, îmbogățit de vremuri, reia firul ocupațiilor sale intelectuale, sub forma unui diletantism care îl pune să colaboreze cu vechiul său coleg de școală, astăzi autor cu vază, Ion Marian, la o piesă de teatru. Ca în orice piesă (?) e vorba de un adulter și în lucrarea lor, Titu aprig și simplist, în viață ca și în dramă, vrea să-i omoare pe cei ce au păcătuit. Ion mai sceptic și pentru o soluție mai practică. Deosebirea de vederi merge până la ruperea relațiilor aproape, când Titu surprinde pe scumpa și neprihănită lni Cocuța, soție, în brațele lui Ion.

Acțiunea dublet: teatru sau realitate, scena în care excelează autorul Manechinului, se desfășoară în tot antrenamentul său zig-zag. Ca și Ionescu-Potopeni, odinioară, Titu Mișoreanu este convins de către Ion Marian și Cocuța că au „jucat“ numai, vrând să dovedească faptul că, neîmpușcați încă de Titu care i-a prins, în asemenea împrejurări nu se împușcă, nici pe scenă, nici în viață.

Totul reintră în calmul existenței celor două perechi adăpostite convențional și o veche practică — Ion, Cocuța, Titu, Noemi — și nu are

nici un ecou întâmplarea simplului Cuțui, care a luat teoriile lui Titu drept literă de evanghelie și a încercat să omoare, fără consecințe, pe soția lui prinsă cu vărul ei.

Gestul lui Cuțui are numai valoarea ornamentală, pentru ideea piesei, a unui ecou care moare.

În distribuția teatrului Național, d. *Ion Sârbu* — Titu Micșoreanu — nu și-a putut servi creațiunea pe de-a-ntregul, debitul său împotrivându-se ritmului personajului. Volubilitatea rolului a avut numai o precipitare care nu a rotunjit personajul.

În autorul Ion Marian, d. *Pop Marțian*, un actor totuși de ample resurse, a ținut interpretarea sa într-o scliviseală, subțire care cu greu se putea urmări autenticitatea ființei ce aducea pe scenă.

Fără încheiere totală a figurei rolului său, d. *Morfun* rămâne în afară de acest defect de viață factice și nearmonizată a lui Cuțui, un colorist minunat cu amănuntul pitoresc și intonația savuroasă.

Montarea elegantă, fie în oraș, fie la țară.

ION MARIN SADOVEANU

CRONICA MARUNTA

MI-ADUC aminte, răsfoind, cel mai nou număr din *Ostland*, revista sibiană care urmărește viața spirituală a Germanilor din străinătate; de ce-mi spunea ieri un profesor al puterilor, acru-lui, deschizând în treacăt capacul cutiei lui radiofonice: „De câte ori ascuți, Germania; undă cutare, Germania; mai întorci odată, Germania. Rar dacă se mai aud Roma sau Viena; Prisul slab de tot!”

Din aceleași puternice posturi de emisiune pot pleca însă și vești despre noi, și să înconjure un sfer de emisferă cu vibrația lor tainică, fără trup dar vorbitoare, ca un zumzet de îngeri mașonizați, purtând în lume numele României. Privim ca o asemenea solie conferința ținută la Berlin în ora de transmisie radiofonică, dela 22 Martie 1927, de d. R. Csaki. Se cheamă Legăturile Transilvaniei cu Germania și e în legătură cu o expoziție ardeleană deschisă în capitala Germaniei, în care apare și „Astra” cu colecțiile ei. Conferința e redată în întregime de *Ostland* și e o bucată care se ține destul de bine în încheeturi. Punctul de vedere îl cunoaștem. În multe e șubred și în toate e poate prea dulceag și de un naționalism, de un rasism în genunchi, depășit de mult, din câte știm, în Germania. E fenomenul, să ni se ierte comparația, al modelelor care se poartă la vreme în centrele de mare croitorie ale civilizației, dar ajung pe la periferii la răstimpuri deosebite. După cum te urci de la șes către munte la noi, ca să întâlnești plecând dela liliacul înflorit, jos, floarea de prun, în podgorie, și apoi mugurul liliachiu, abia deschis, al fagului, sus, așa și aici. În vreo regiune izolată cu totul, s'ar putea, prin supoziție, să se întâlnească, tocmai astăzi în mare vază, malacovul legănat al epocii napoleniene terțe. Concetățenii noștri sași (firește că nu în toate; în atâtea sunt destul de înaintați și ne întrec!) trebuie să se pipăe uneori, de teama malacovului! Credem că cel mai des în această ideologie națională. Indrăsnim să le-o spunem ca prieteni.

Despre *Ostland* în întregime, ca revistă, ne luăm voia ră revenim. Ea reprezintă și o metodă, care poate fi discutată și prețuită în afară de realizări.

DOUA cărți pline de sugestii fecunde pentru cei ce — actori, dramaturgi ori critici teatrali — urmăresc mișcarea din Apus, în legătură cu îndeletnicirea lor: *La maschera mobile* a lui Bragaglia și *Où va le théâtre*, a lui Dubech-Dussane-Haurigot.

Bragaglia, italian, este bine cunoscut străinătății ca îndrumător și inovator în teatrul modernist. Studiul de față se aplică în deosebi asupra mișcării teatrale din Franța, dar se remarcă în special prin acele pagini în care dinamicul autor își etalează teoria-invenție a „măștii mobile”.

Cea de-a doua carte aci pomenită, ne înfățișează o serie de studii asupra teatrului francez contemporan, asupra „Comediei Franceze”, cât și asupra producției tinerilor dramaturgi, alături de păreriile lui De Curel, Courteline, S. Guityry, Bidon, Coupeau și Jouviet asupra tendințelor și problemelor teatrale mai de seamă pe care — nevoit — le impune vremea noastră.

S

ROMANTISMUL mai apt decât oricare doctrină literară să se divulge — în aceleași forme și manifestări esențiale — oriunde, începe să-și comemoreze aniversările.

Romantismul l-am trăit și noi Români, din plin, căci de el se leagă cea mai activă și bogată pagină din istoria literaturii noastre.

Dar nu-l comemorăm. Și n'o facem, pentru că ne simțim oarecum stingheriți: au trecut ani peste noi, cei mai tineri, și nu l-am aprofundat încă prin studii, care să îngăduie bilanțul sintetic al unei comemorări. Literaturile Apusului se pot fali cu gloria Renașterii ori a Clasicismului, în numele cărora au șovăit până s'o recunoască și pe aceea a Romantismului. Literatura noastră — dela Asachi, Alecsandri și Alexandrescu, la Heliade, Bălcescu, Negruzzi și — dintr'o privință — Eminescu, romantică a fost. În orbita ei se găsesc literații români pe care i-am putea valorifica și face să circule în conștiința culturii europene moderne. Dar — manualele și monografiile nu importă — o sinteză a Romantismului românesc, făcută în raport cu doctrina romantică apuseană, nu ne-a fost dat

s'o avem încă. Prin ea, ne lipsește și convingerea că trebuie să ne comemorăm Romanticismul, că trebuie să urmărim — cel puțin — ce se face pentru el, subț ochii noștri, acolo de unde ne-a venit: în Franța, în Italia, în Germania, în Spania.

Romantismul a încurajat coreografia și se pretează încă la așa ceva. Manifestațiile de acest soi nu vor lipsi să abunde.

Dar alături, încordarea studiosilor pentru lămurirea tuturor problemelor — și sunt atâtea! — ce se leagă de această vastă și adâncă mișcare cosmopolită.

Trecă cetitorul nostru pe la Academie și răsfoiască la întâmplare, măcar *Le numéro consacré au Romantisme* al admirabilei *Revue de Littérature Comparée*, și — cu un exemplu oarecare — se va lumina pe deplin în această privință.

Nici să se mire că acest număr de simplă revistă (sunt două sute de pagini!), poartă în frunte numele italianului *Arturo Farinelli*. Știe el oare că acest neîntrecut' cunoscător al literaturilor moderne, care scrie tot așa de bine în limba franceză, spaniolă ori germană ca și în limba

maternă, și care — dela 1894 încoace — n'a lăsat să treacă an fără a îmbogăți bibliografia Romanticismului cu o nouă contribuție, a publicat de curând o vastă operă de sinteză (trei volume=nouă sute de pagini!) asupra *Romantismului în Lumea Latină?* (Torino, Bocca, 96 lire).

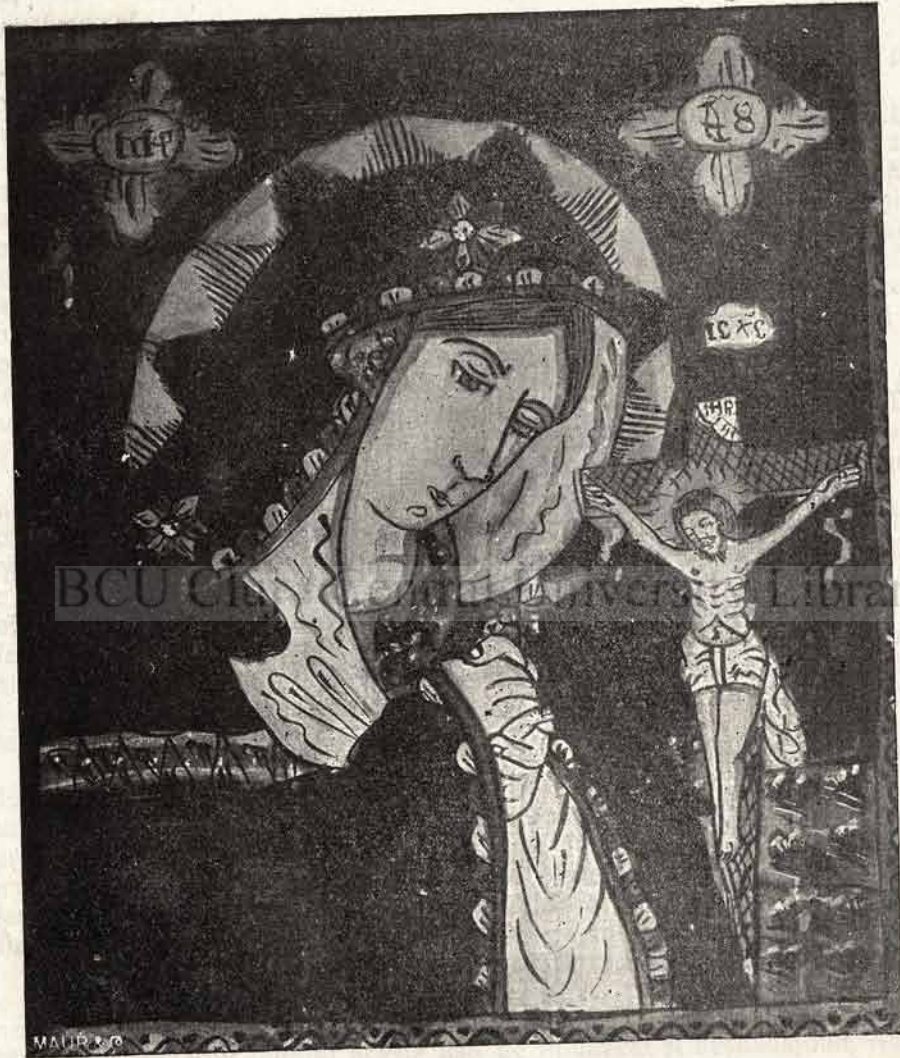
Sinteză și apreciere estetică pe bază de comparație dela popor la popor, nu istorie literară (suplinită prin cel de-al treilea volum, consacrat complect unei bibliografii critice). Sinteză izvoită dintr'o nebănuită și răbdătoare informație istorică, întemeiată pe studierea și interpretarea estetică a celor mai caracteristice curente, personalități și „teme” din câte au ilustrat acest Romanticism.

Afle apoi cetitorul nostru că Farinelli a făcut — atât cât putea s'o facă cu mijloacele pe care i le-am putut pune noi la îndemână — ceeace nu ne-am grăbit să facem: a pus Romanticismul românesc în concurență cu acela al tuturor literaturilor latine, dela cea franceză, italiană și spaniolă, la cea catalană, portugheză ori argentiniană.

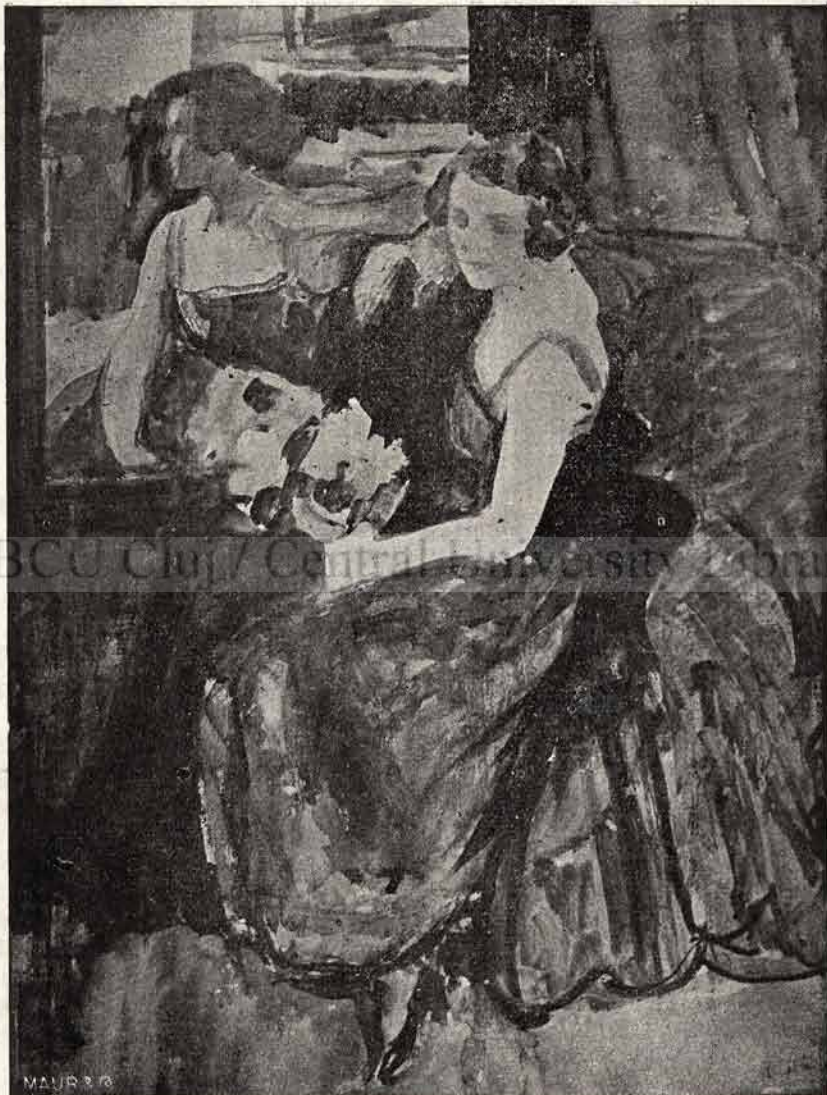
Iertându-i graba, să-i fim toți recunoscători.

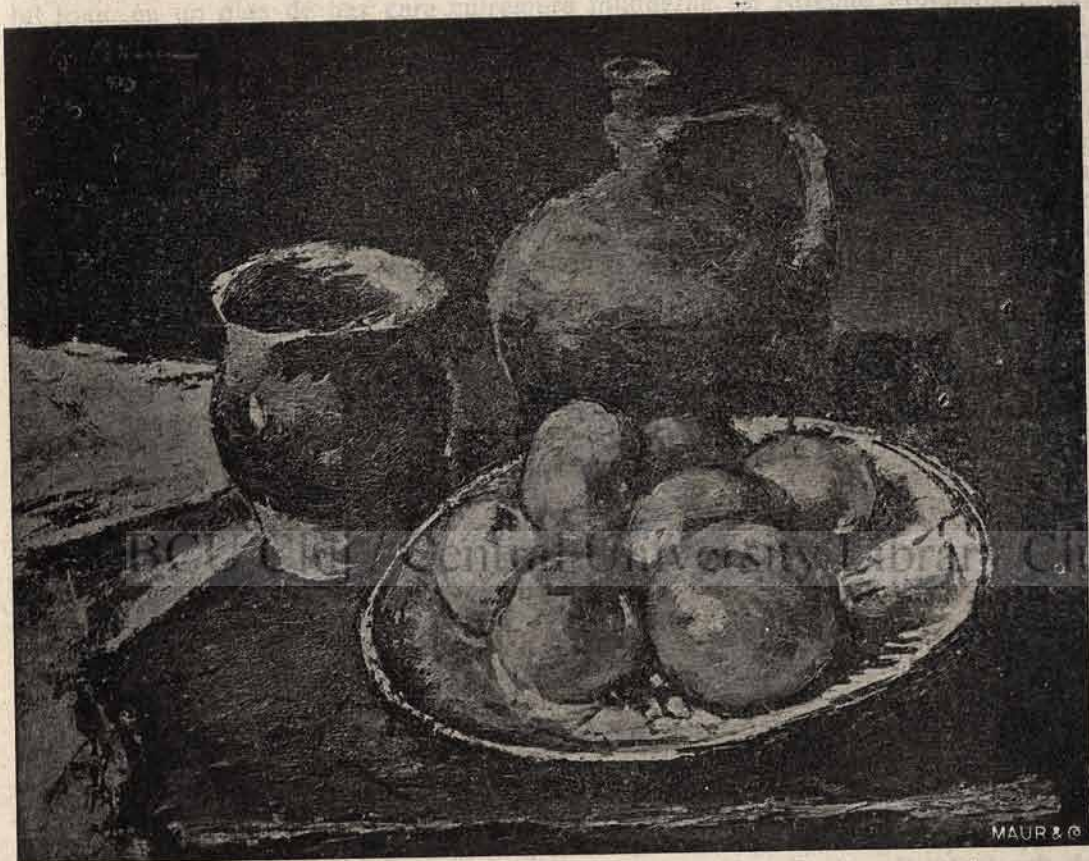

ICOANĂ ȚĂRĂNEASCĂ VECHĂ ARDELEANĂ

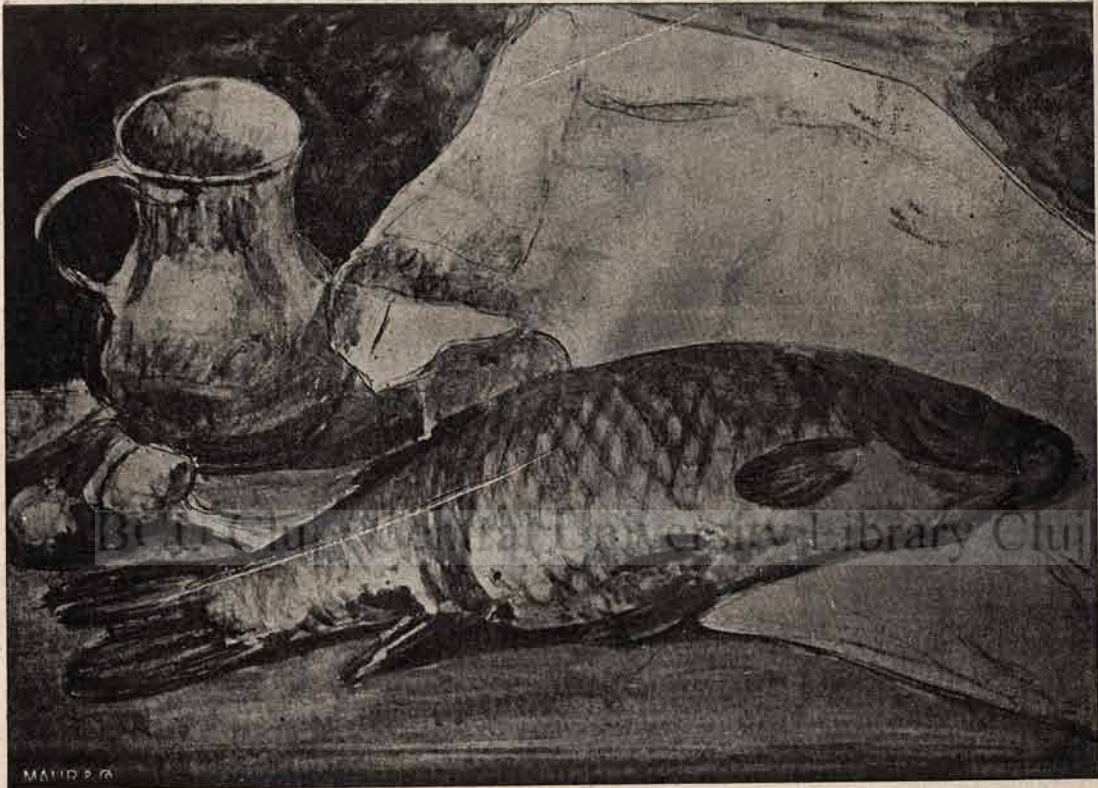
RODICA MANIU-MÜTZENER

LA OGLINDĂ

A. PETRAȘCU

NATURA MOARTĂ

RODICA MANIU-MÜTZENER

CRAPUL